

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ศักยภาพของไทยด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

จัดทำโดย นางสาว สหวิมล
รหัส 7008

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ปี 2558
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง ศักยภาพของไทยด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

จัดทำโดย นางสาวสมส่วน ฮาว
รหัส 7008

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ปี 2558
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลอย สืบวิเศษ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ
(เอกอัครราชทูต สุจิตรา หิรัญพฤษภ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ไทยได้ร่วมมือกับพหุภาคีในความร่วมมือระหว่างประเทศ เริ่มต้นจากการเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และต่อมาได้ดำเนินงานให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้าน โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ได้มีบทบาทเป็นคู่ร่วมมืออย่างเป็นทางการ มีงบประมาณในการให้ความร่วมมือทางวิชาการเพิ่มขึ้น มูลค่าประมาณ 400 ล้านบาท

บทบาทในการบริหารความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการของไทย (Official Development Assistance-ODA) ประกอบด้วย 1) ความร่วมมือทางวิชาการและความช่วยเหลือให้เปล่า อยู่ในความรับผิดชอบของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และ 2) เงินกู้เพื่อการพัฒนา (ODA loans) หรือเงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรน อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (สพพ.) สังกัดกระทรวงการคลัง

โดยที่ ODA ใช้เป็นกลไกในการบริหารและดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ทั้งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ซึ่งกำหนดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2000 และจะสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2015 และวาระการพัฒนาภายหลัง MDGs หรือ Post 2015 Development Agenda ซึ่งได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งจะได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ค.ศ. 2015 นี้ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่า ศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย โดยเฉพาะความร่วมมือทางวิชาการ สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs อย่างไรบ้าง รวมทั้งได้มีการค้นคว้าการประเมินผลการดำเนินงานของไทยที่ผ่านมาว่า ได้บรรลุ MDGs อย่างไรบ้าง ซึ่งผลปรากฏว่า ไทยดำเนินงานบรรลุ MDGs ทั้ง 8 เป้าหมาย โดยมีศักยภาพที่จะดำเนินงานด้าน Global Partnership หรือความร่วมมือระหว่างประเทศได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้ SDGs ศักยภาพของไทยในสาขาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเกษตร (รวมถึงเกษตรเพื่อความมั่นคงทางอาหาร) การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน สาธารณสุข การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการพลังงาน และการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ควรนำไปดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ให้แก่ประเทศเป้าหมายที่องค์การสหประชาชาติเน้นว่าเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุ SDGs โดยแบ่งเป็นกลุ่มประเทศ จัดลำดับความสำคัญตามลำดับ ดังนี้ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก

จากการศึกษาขอเสนอข้อเสนอแนะ แบ่งเป็น ระดับนโยบาย และระดับดำเนินการ ดังนี้

1. ระดับนโยบาย

1) ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดยเน้นให้ความร่วมมือแก่ประเทศเป้าหมายตามองค์การสหประชาชาติสนับสนุน เพื่อการบรรลุ SDGs ได้แก่ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก สำหรับช่วง 10 ปีข้างหน้า เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในเชิงรุกมากขึ้น และเพื่อให้ประชาคมระหว่างประเทศ

มองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ไทยมีบทบาทในการดำเนินงานความร่วมมือฯ ที่มุ่งเน้นไปสู่การบรรลุ SDGs และมีการบริหาร ODA อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์การต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญแก่ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเป็น soft diplomacy และควรกำหนดให้มีการบูรณาการงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ งานของกรมองค์การระหว่างประเทศ และงานของกรมภูมิภาค ต่างๆ ให้ดำเนินงานความร่วมมือการพัฒนาที่สอดคล้องประสานกัน (Harmonisation) เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อเป็นการแสดงบทบาทของไทยให้ประชาคมระหว่างประเทศได้เห็นความชัดเจนและความมุ่งมั่นของการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ที่จะดำเนินงานให้บรรลุ SDGs และนำไปสู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของประเทศ "การสร้างสังคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน"

3) ควรหาวิธีการเสนอให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสำหรับดำเนินงานความร่วมมือเพื่อพัฒนามากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อให้เพียงพอสำหรับที่การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศที่การศึกษานี้เสนอข้างต้น เพื่อให้ดำเนินงานความร่วมมือฯ ได้สอดคล้องกับการมุ่งบรรลุ SDGs และหาวิธีการผลักดันให้รัฐบาลพิจารณาจัดสรรงบประมาณไว้ที่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารความร่วมมือเพื่อการพัฒนา รวมทั้งควรเสนอให้มีการบูรณาการงบประมาณความร่วมมือฯ รวมศูนย์ที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

2. ระดับดำเนินการ

1) ในการเจรจากับแหล่งความร่วมมือและคู่ร่วมมือ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ควรจัดทำศักยภาพ/สาขาความร่วมมือทางวิชาการของไทย โดยชี้ให้เห็นว่าศักยภาพสาขาใดสอดคล้องกับเป้าหมายใดของ SDGs บ้าง โดยแจกแจงตามรายเป้าหมาย จะมีประโยชน์ที่ทำแหล่งความร่วมมือและประเทศคู่ร่วมมือต่างๆ มองการดำเนินงานความร่วมมือของไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรเน้นให้ความร่วมมือทางวิชาการในสาขาที่ไทยมีผลงานเป็นเลิศ ได้แก่ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเกษตรและการพัฒนาชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน เนื่องจากเป็นสาขาที่ไทยมีจุดเด่น สร้างจากภูมิปัญญาของไทย ซึ่งจะตรงกับหลักการพัฒนายั่งยืน และจะเป็นการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์แห่งชาติ ที่มอบหมายให้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านงานการพัฒนาไปสู่ต่างประเทศ

3) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศควรบริหารงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงานตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่การศึกษานี้เสนอให้กำหนดขึ้น และกำหนดรูปแบบความร่วมมือที่สอดคล้องกับความสามารถด้านงบประมาณ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ เอกอัครราชทูต สุจิตรา หิรัญพฤษช์ รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลอย สืบวิเศษ ที่กรุณาชี้แนะแนวทาง ให้คำแนะนำ คำปรึกษาที่สูงคุณค่า และแก้ไขข้อบกพร่องของงานศึกษานี้เป็นอย่างดีเลิศ

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณเอกอัครราชทูต อีรวินน์ ภูมิจิตร และสถาบันการต่างประเทศ เทวะวงศ์วโรปการ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันฯ ทุกท่าน ที่ให้ความเมตตา และจัดหาสิ่งที่เป็นเลิศให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้ ตลอดจนการเข้าฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 นี้

ขอขอบพระคุณนางสาวสุชาดา ไทยบรรเทา อธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ นายวิจิต ชิตวิมาน และนายสิงห์ทอง ลาภพิเศษพันธุ์ รองอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ นางศศิธร ว่องวิโรจน์กิจ ผู้อำนวยการส่วนความร่วมมือหุ้นส่วนพหุภาคี ที่อนุญาตและให้โอกาสผู้ศึกษาได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรนี้

ขอขอบคุณเพื่อนข้าราชการกรมความร่วมมือระหว่างประเทศทุกท่าน รวมทั้งการที่ท่านได้กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดทำการศึกษา

ขอโน้มกราบคุณพระศรีรัตนตรัยที่ชี้ทางให้เรียนรู้ธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างชาติ กราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูที่ดี ขอบคุณครอบครัวที่ให้ประสบการณ์ที่ดี และขอบพระคุณครูอาจารย์/ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ความรู้ที่สำคัญและเป็นพื้นฐานที่จะเรียนรู้สิ่งที่ดีต่อไป

สุดท้ายแต่มีความสำคัญยิ่งยวด ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ นักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ที่มีความเมตตา กรุณา แบ่งปันประสบการณ์ และความจริงใจให้กัน ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนมีความรักและภูมิใจในการเป็นข้าราชการไทยอย่างหาที่สุดมิได้

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษานี้จะมีประโยชน์ต่องานราชการและต่อประชาชนทุกส่วน ทั้งในบริบทภายในประเทศและการต่างประเทศ และจะซาบซึ้งใจอย่างมหาศาลหากผลการศึกษาจะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนบนโลกใบนี้ สำหรับชนรุ่นหลังที่จะได้ยืนหยัดอย่างภาคภูมิใจต่อไป

สมส่วน ฮาว

กรกฎาคม 2558

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการศึกษา	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.4 สมมติฐานการศึกษา	3
1.5 ขอบเขตการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	3
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	5
2.2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	14
2.3 สรุปกรอบแนวคิดในการศึกษา	15
บทที่ 3 ผลการศึกษา	16
3.1 การประเมินศักยภาพด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs)	16
3.2 การประเมินศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	20
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	30
4.1 สรุปผลการศึกษา	30
4.2 ความสอดคล้องของผลศึกษากับกรอบแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา	31
4.3 ข้อเสนอแนะ	32
บรรณานุกรม	35
ภาคผนวก	37
ก ร่างแผนยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศของไทย 4 ปี (พ.ศ. 2558–2561)	38
ข สรุปภาพรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558	43
ประวัติผู้เขียน	44

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	การวิเคราะห์ศักยภาพไทยสำหรับการสนับสนุนความร่วมมือแก่ 3 กลุ่มภายใต้ SDGs	18
ตารางที่ 2	การวิเคราะห์ศักยภาพไทยสำหรับการสนับสนุนความร่วมมือแก่ 3 กลุ่มภายใต้ SDGs	25

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	กราฟแสดงมูลค่า ODA ที่แหล่งความช่วยเหลือต่างๆ ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา ในปี ค.ศ. 2009	10
ภาพที่ 2	Rostow's Model: the Stages of Economic Development	12

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความเป็นมา

ปัจจุบันประเทศไทยจัดอยู่ในประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลาง ทั้งนี้ ไทยได้ร่วมงานการพัฒนาระหว่างประเทศกับประชาคมความร่วมมือระหว่างประเทศมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 ในขณะนั้นไทยอยู่ในสถานะประเทศผู้รับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (recipient country) และปัจจุบันมีรายได้ต่อหัวและระดับการพัฒนาสูงขึ้น ไทยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็น emerging country ที่ดำเนินงานเป็นหุ้นส่วนการพัฒนากับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งปัจจุบันประชาคมความร่วมมือระหว่างประเทศ (international development community) เน้นที่การดำเนินงานภายใต้ความร่วมมือของประเทศใต้-ใต้ (South-South Cooperation) ภายใต้กรอบความร่วมมือดังกล่าวไทยสนับสนุนการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้ประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ในหลายภูมิภาคทั้งเอเชียและแปซิฟิก แอฟริกา และลาตินอเมริกา

ไทยบริหารและดำเนินงานความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance-ODA) ประกอบด้วย 1) ความร่วมมือทางวิชาการและความช่วยเหลือให้เปล่า และ 2) เงินกู้เพื่อการพัฒนา (ODA loans) หรือเงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรน อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ ODA ของไทยแบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ สังกัดกระทรวงต่างประเทศ ดูแลรับผิดชอบในด้านความร่วมมือทางวิชาการและความช่วยเหลือให้เปล่า และ 2) สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (สพพ.) สังกัดกระทรวงการคลัง ดูแลรับผิดชอบ ODA loans ทั้งนี้ โดยที่ ODA ใช้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ การบริหารงาน ODA ของไทยทั้งสองส่วนมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ทั้งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ซึ่งสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2015 และวาระการพัฒนาภายหลัง MDGs หรือ Post 2015 Development Agenda ซึ่งได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งจะกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ค.ศ. 2015 นี้

นอกจากนี้ การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยมิได้มีอยู่เฉพาะที่ กรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ และ สพพ. เท่านั้น แต่ได้กระจายสอดแทรกอยู่ในการดำเนินงานและงบประมาณของหน่วยงานรัฐและนอกภาครัฐอื่นๆ ด้วย โดยรวมแล้วมีมูลค่าความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยค่อนข้างสูงนับกว่าพันล้านบาทต่อปี ซึ่งมากกว่าจำนวนที่นับอย่างเป็นทางการที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และ สพพ. มากกว่าเท่าตัว ดังนั้น การที่ความรู้ด้านการพัฒนาที่สำคัญซึ่งเรียกว่าศักยภาพของไทยที่จะใช้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจึงสอดแทรกอยู่ในการดำเนินงานและความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในภาครัฐและนอกภาครัฐด้วย และมีความเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนไปตามโลกาภิวัตน์ ซึ่งโดยรวมจะมีประชาคมความร่วมมือระหว่าง

ประเทศเป็นตัวนำในการประสาน/หารือ และค้นคว้า/พัฒนา เพื่อให้ development partners ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางที่เหมาะสม และดำเนินการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่จะต้องมีการศึกษารวบรวมศักยภาพของไทย ภายใต้ประเด็นของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวมในที่สุด

1.1.2 ความสำคัญของปัญหา

ดังกล่าวข้างต้นกรมความร่วมมือระหว่างประเทศในฐานะหน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ ODA ของประเทศไทย ต้องติดตามประเด็นการพัฒนาที่สำคัญจาก development partners ทุกฝ่าย ทั้งจากภายในประเทศไทย ต่างประเทศที่เป็นคู่ร่วมมือ และองค์การระหว่างประเทศ/ประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (donors) เพื่อนำประเด็นการพัฒนาที่สำคัญเหล่านั้นมาบูรณาการเพื่อกำหนดเป็นความรู้/ศักยภาพ/ความเชี่ยวชาญของไทยที่ชัดเจน เพื่อนำไปอธิบายในการเจรจากับ development partners ทั้งฝ่ายประเทศที่พัฒนาแล้วที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (North Side) และฝ่ายประเทศกำลังพัฒนา (South Side) ว่าความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในภาพที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา และเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้ทั้งมวลดำเนินไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด

นอกจากนี้ โดยที่ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2558-2561) ที่จัดทำโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ มีเป้าหมายหลักประการหนึ่งคือการเสริมสร้างสมรรถนะ/ยกระดับขีดความสามารถของประเทศคู่ร่วมมือ เพื่อดำเนินงานพัฒนาไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อีกทั้งการที่นโยบายด้านการพัฒนาของหน่วยงานไทยในด้านต่างๆ รวมทั้งวาระการพัฒนาแห่งชาติมีความสำคัญต่อการที่จะบริหารงาน ODA ของไทย กล่าวคือ การที่หน่วยงาน/สถาบันวิชาการไทยได้มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาในสาขาต่างๆ และมีความเชี่ยวชาญพอที่จะถ่ายทอดความรู้ผ่านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้แก่ประเทศผู้รับภายใต้ South-South Cooperation ได้ ดังนั้น จึงมีความสำคัญที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจะรวบรวมความรู้/ความเชี่ยวชาญที่กระจายอยู่ที่กระทรวง/กรม/สำนักงานและหน่วยงานในภาครัฐและนอกภาครัฐต่างๆ นำมาบูรณาการกำหนดให้ชัดเจนเป็นศักยภาพของไทย ภายใต้ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ และวิเคราะห์กำหนดว่าสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง SDGs อย่างไรบ้าง เพื่อให้มีความชัดเจนในศักยภาพ/ความเชี่ยวชาญของไทยที่จะนำมาดำเนินการในรูปแบบความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เพื่อที่จะได้พัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยให้มีคุณภาพ และดำเนินการแล้วเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของทุกส่วนโดยรวม รวมทั้งเพื่อที่จะดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีทัศน์ของประชาคมระหว่างเทศอย่างชัดเจน นำไปสู่การสร้างชื่อเสียงของไทยในเวทีนานาชาติ

1.2 คำถามการศึกษา (Research Question):

ศักยภาพด้านการพัฒนาของไทย ที่จะสามารถนำไปใช้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับต่างประเทศในรูปความร่วมมือทางวิชาการ อย่างสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ควรจะดำเนินการอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อจะได้กำหนดศักยภาพของไทยที่ใช้ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา นำมากำหนดเป็นประเด็นการพัฒนาที่สำคัญและให้มีความชัดเจนว่า สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้นำไปเจรจาหรือกับคู่ร่วมมือต่างๆ และเพื่อดำเนินงานความร่วมมือที่มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวม ทั้งในประเทศไทย และประเทศและภูมิภาคอื่นๆ

1.3.2 เพื่อค้นหาว่าในช่วง 10 ปีข้างหน้า มีประเทศเป้าหมาย (target countries) ที่ควร จะจัดกลุ่มแบบอื่น นอกเหนือจากที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้จัดกลุ่มกำหนดไว้ใน ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาไทย หรือไม่ อย่างไร เพื่อที่จะได้เสนอเป็นทางเลือกสำหรับ กำหนดประเทศเป้าหมายคู่ร่วมมือหรือประเทศที่จะรับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ไทยจะ ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้วย เพื่อให้การดำเนินงานความร่วมมือเป็นไปในทางเชิงรุก (proactive cooperation) มากขึ้น

1.4 สมมติฐานการศึกษา

ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ศักยภาพของไทยในสาขาที่สำคัญ ได้แก่ ด้าน การเกษตรและการพัฒนาชนบท (รวมถึงความมั่นคงทางอาหาร) การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง สาธารณสุข การศึกษา การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการพลังงาน ควรนำไปดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสำหรับประเทศเป้าหมายที่องค์การสหประชาชาติ เน้น เพื่อการบรรลุ SDGs โดยแบ่งเป็นกลุ่มประเทศ และจัดลำดับความสำคัญเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก

โดยการศึกษาจะค้นคว้าหาข้อมูลสนับสนุน และนำมาวิเคราะห์ว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นจริง หรือไม่ อย่างไร

1.5 ขอบเขตการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตการศึกษา

1) การศึกษานี้ดำเนินการเฉพาะในมิติด้านความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่าง ประเทศเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับมิติความสัมพันธ์ทางการเมือง หรือความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

2) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ศึกษา หมายถึงความร่วมมือทางวิชาการที่ ดำเนินการโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นหลัก ไม่รวมถึง ODA loans ที่จะต้องดำเนินการ ภายใต้อยุทธศาสตร์ของ สพพ. กระทรวงการคลัง

3) ผลการศึกษาจะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการ ในกรอบเวลาช่วง 10 ปีหลังจาก MDGs สิ้นสุดใน ค.ศ. 2015 ซึ่งเป็นช่วงที่จะดำเนินการเป้าหมายการพัฒนา SDGs ต่อไป ซึ่งขณะนี้องค์การสหประชาชาติ (UN) กำลังอยู่ระหว่างการจัดทำเป้าหมาย SDGs ให้แล้วเสร็จ และประกาศใช้ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2015 นี้

1.5.2 ระเบียบวิธีการศึกษา (Research Methodology):

ใช้ระเบียบวิธีแบบการพรรณาเชิงวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ เว็บไซต์ และเอกสารวิชาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาฯ แห่งชาติ แผนพัฒนาระดับกระทรวง แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ แผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เอกสารเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนา MDGs, SDGs และหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 การศึกษาจะวิเคราะห์กำหนดศักยภาพด้านการพัฒนาของไทย ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่จะเสนอเป็นทางเลือกให้นำไปพิจารณาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือวิชาการ เพื่อที่จะได้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในเชิงรุก และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

1.6.2 ผลการศึกษาจะกำหนดเป็นศักยภาพของไทย ในประเด็นด้านการพัฒนา ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่สามารถนำไปใช้ในการเจรจาเพื่อพัฒนาความร่วมมือกับคู่ร่วมมือฝ่ายต่างๆ ให้มีความเข้มแข็ง และขยายความร่วมมือได้อย่างมีหลักการสอดคล้องกับหลักการประเด็นการพัฒนาในวิสัยทัศน์ของสหประชาชาติ ซึ่งจะทำให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยเข้าสู่ระดับมาตรฐานประชาคมระหว่างประเทศ และเป็นการสร้างชื่อเสียงของประเทศไทย

1.6.3 ผลการศึกษาจะเสนอทางเลือกประเทศหรือกลุ่มประเทศคู่ร่วมมือที่จะใช้เป็นเป้าหมายลำดับต้น สำหรับไทยที่จะเน้นดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาด้วย ภายใต้ความร่วมมือ ทั้ง South-South Cooperation หรือ North-South-South Cooperation

1.6.4 ผลจากการศึกษาจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการของไทยกับประเทศต่างๆ ให้ดำเนินงานพัฒนาไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด

1.6.5 เพื่อให้ผู้สนใจได้นำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ค้นคว้าได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานความร่วมมือกับต่างประเทศด้านการพัฒนา และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

2.1.1 เป้าหมายการพัฒนา

2.1.1.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) มีกำหนดสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2015 ช่วงก่อนที่จะสิ้นสุด องค์การสหประชาชาติจึงได้ดำเนินการเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาหลังปี 2015 การดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ ได้มีการประชุม "The United Nations Conference on Sustainable Development" หรือ Rio + 20 ขึ้นที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ระหว่างวันที่ 20–22 มิถุนายน ค.ศ. 2015 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs โดยไทยได้ร่วมเป็นคณะทำงานใน Open Working Group on Sustainable Development ด้วย ทั้งนี้ ได้มีการทำงานเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาหลังปี 2015 มาอย่างต่อเนื่อง ในที่สุด SDGs จะได้มีการรับรองกำหนดเป็นเป้าหมายอย่างเป็นทางการ ในเดือนกันยายน 2015 นี้

SDGs ประกอบด้วยเป้าหมายการพัฒนา 17 ประการ ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ขจัดภาวะยากจนทุกรูปแบบทั่วทุกหนแห่ง (End Poverty in all its forms everywhere)

เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหยอดอยาก โดยสร้างความมั่นคงทางอาหาร พัฒนาโภชนาการ และส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture)

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้ประชาชนมีชีวิตที่มีสุขภาพดี และส่งเสริมความกินดีอยู่ดีของทุกชีวิตและทุกวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages)

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้มีการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง และเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีพ (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all)

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมทางเพศและส่งเสริมการพัฒนาสตรีและยูวสตรี (Achieve gender equality and empower all women and girls)

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันให้ประชาชนทุกคนได้มีการเข้าถึงน้ำสะอาด และมีการจัดการอย่างยั่งยืน (Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all)

เป้าหมายที่ 7 ส่งเสริมให้มีโอกาสในการเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัยและยั่งยืน (Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all)

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างทั่วถึงและยั่งยืน และมีการจ้างงานอย่างเต็มที่และเหมาะสม (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all)

เป้าหมายที่ 9 การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและสนับสนุนนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในแต่ละประเทศและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries)

เป้าหมายที่ 11 สร้างเมืองและที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและมีความยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable)

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีการบริโภคและรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns)

เป้าหมายที่ 13 สร้างมาตรการเร่งด่วนในการต่อสู้กับภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดจากภาวะ (Take urgent action to combat climate change and its impacts)

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development)

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พืชพันธุ์ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากระบบนิเวศน์ การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ป้องกันการทำลายดินและความสูญเสียทางชีวภาพ (Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss)

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมให้เกิดสังคมสงบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสตรวจสอบได้ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels)

เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างการดำเนินงานที่มุ่งเน้นสู่การเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศและระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development)

การประชุม Rio+20 มีข้อเสนอว่า การที่จะบรรลุ SDGs มีประเด็นท้าทายสำคัญที่ทุกฝ่ายควรดำเนินการ คือ การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือแก่ประเทศ 5 กลุ่มที่สำคัญเป็นลำดับต้น ได้แก่ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least developed countries) 2) ประเทศกำลังพัฒนาที่ไร้ทางออกสู่ทะเล (Landlocked developing countries) 3) รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก (Small islands developing states) 4) ประเทศในแอฟริกา 5) ประเทศที่มีสถานการณ์ความ

ขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมีประเด็นท้าทายที่สำคัญที่ภาคส่วนต่างๆ ควรดำเนินการเพื่อบรรลุ SDGs ได้แก่ ประเทศที่มีรายได้ระดับกลางควรต้องเร่งพัฒนาให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ระดับกลาง (UNDP, 2015)

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอสำคัญจากการประชุม Rio + 20 ได้แก่ แนวคิดที่ว่า เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยพื้นฐานแต่ละประเทศต้องมีความรับผิดชอบต่อระบบเศรษฐกิจสังคมของตน รวมถึงการมีบทบาทที่เหมาะสมในการวางนโยบายสาธารณะ การบริหารจัดการทรัพยากรภายในประเทศ และการระดมทรัพยากรสำหรับการพัฒนา และที่สำคัญ องค์การสหประชาชาติรณรงค์เรื่อง การใช้เงินเพื่อการพัฒนาอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ได้กำหนดให้มีการจัดประชุม International Conference on Finance for Development ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2015 ที่กรุงแอดดิสอาบาบา ประเทศเอธิโอเปีย เพื่อหารือเกี่ยวกับระดมทุนเพื่อการพัฒนาของหุ้นส่วนการพัฒนาภาคส่วนต่างๆ ทั่วโลก

2.1.1.2 เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals–MDGs)

องค์การสหประชาชาติได้กำหนด MDGs ขึ้นสืบเนื่องจากการครบรอบ 2000 ปีคริสต์ศักราช ซึ่งต่อมาได้มีการออกเอกสารจากเลขาธิการสหประชาชาติ ชื่อว่า "We the people: The Role of the United Nations in the Twenty-First Century" เพื่อสนับสนุนการจัดทำ MDGs ต่อจากนั้น ได้มีการดำเนินการเพื่อกำหนดเป้าหมาย MDGs โดยผู้นำประเทศต่างๆ ให้การรับรอง ปฏิญญา "The United Nations Millennium Declaration" ซึ่งกำหนดให้ประชาชนมีศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมกัน มีมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นอิสระจากความอดอยาก หิวโหยและความรุนแรง และการส่งเสริมให้มีความอดทนอดกลั้นและสามัคคี

เป้าหมาย MDGs ได้ประกาศขึ้นเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2000 และมีกำหนดสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2015 นี้

MDGs ประกอบด้วยเป้าหมายการพัฒนา 8 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ขจัดภาวะยากจนและความอดอยากหิวโหย (To eradicate extreme poverty and hunger)

เป้าหมายที่ 2 เพื่อให้เด็กสำเร็จการศึกษาขั้นประถมศึกษาอย่างทั่วถึง (To achieve universal primary education)

เป้าหมายที่ 3 เพื่อส่งเสริมการเท่าเทียมกันทางเพศ (To promote gender equality)

เป้าหมายที่ 4 เพื่อลดอัตราการตายของเด็ก (To reduce child mortality)

เป้าหมายที่ 5 เพื่อส่งเสริมอนามัยมารดาและสตรีมีครรภ์ (To improve maternal health)

เป้าหมายที่ 6 การต่อต้านโรคเอดส์ มาเลเรีย และโรคภัยร้ายแรงอื่นๆ (To combat HIV/AIDS, malaria, and other diseases)

เป้าหมายที่ 7 การสร้างหลักประกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (To ensure environmental sustainability)

เป้าหมายที่ 8 การสร้างหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก (To develop a global partnership for development)

MDGs โดยรวมทั่วโลกประเมินว่าประสบความสำเร็จในหลายสาขา ได้แก่ 1) การลดความยากจน ในด้านการสร้างรายได้ให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น 2) การเข้าถึงแหล่งน้ำ โดยมีการพัฒนาแหล่งน้ำให้ประชาชนได้ใช้น้ำมากขึ้น 3) มีการลงทะเบียนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง 4) อัตราการตายของเด็กลดลง อย่างไรก็ตาม MDGs ได้รับการประเมินว่าภารกิจยังไม่เสร็จสิ้น โดยยังมีประชากรอีกหลายล้านคนที่ยังประสบปัญหา อาทิ ยังมีผู้หิวโหย ยังมีความไม่เท่าเทียมทางเพศอีกในหลายภูมิภาค การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขยังต้องมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น และยังมีเด็กที่ยังไม่ได้ลงทะเบียนเข้าโรงเรียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้เสร็จสิ้นภารกิจของ MDGs โดยประชาคมระหว่างประเทศ นำโดยองค์การสหประชาชาติ ด้วยความร่วมมือจากรัฐบาลประเทศต่างๆ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมดำเนินงานเพื่อให้ MDGs บรรลุได้และเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป จึงได้มีการดำเนินงานที่มุ่งไปในแนวทางที่ยั่งยืน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อดำเนินต่อไป เพื่อให้ภารกิจการบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ทั้ง MDGs และ SDGs เสร็จสิ้น โดยมีจุดมุ่งหมายว่า "ไม่ต้องการทิ้งผู้ใดไว้ข้างหลัง" (Leave no one behind) (UNDP, 2015)

2.1.2 แนวคิดความร่วมมือแบบใต้-ใต้ (South-South Cooperation-SSC)

2.1.2.1 นิยามของ South-South Cooperation (SSC)

องค์การสหประชาชาติ (United Nations-UN) ได้นิยาม South-South Cooperation (SSC) ว่า หมายถึง "กระบวนการ สถาบัน การจัดการ หรือการออกแบบวางแผน สำหรับการดำเนินงานทางการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน ซึ่งจะครอบคลุมรวมถึงความร่วมมือด้านการค้า การเงิน การลงทุน และการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญของประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน" (UNDP, 2015)

Bikal Dhungel กล่าวว่า ในเวทีการพัฒนาระหว่างประเทศ SSC ได้ชื่อว่าเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้คู่ร่วมมือบรรลุเป้าหมายการพัฒนา (Dhungel, 2011)

SSC เริ่มถูกนำมาใช้ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 ได้มีการจัดตั้งการดำเนินงานขึ้นใน Unit for South-South Cooperation ของสหประชาชาติขึ้น เรียกว่า United Nations Office for South-South Cooperation (UNOSSC)

อย่างไรก็ตาม ในบางนิยาม SSC มีความหมายที่กว้างรวมถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ฯลฯ ด้วย ในการศึกษาฉบับนี้จะกล่าวถึง SSC ในนัยเกี่ยวกับความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศคู่ร่วมมือของไทยเป็นหลัก

2.1.2.2 พัฒนาการของ SSC

ปัจจุบันแหล่งคู่ร่วมมือต่างๆ มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการดำเนินงานความร่วมมือหุ้นส่วนกับประเทศผู้ให้รายใหม่ (emerging donors) มากขึ้น จากการประชุม High Level on Aid Effectiveness ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 2005 ซึ่งได้มีการประกาศ

ปณิญาปารีส (Paris Declaration) ขึ้น ซึ่งมีประเด็นสำคัญคือ เพื่อสนับสนุนให้มีการร่วมมือแบบเป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) และให้ดำเนินงานประสานร่วมมือกันระหว่างแหล่งความช่วยเหลือและประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้งานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเกิดประสิทธิผล

ต่อจากนั้น ได้มีการประชุม High Level on Aid Effectiveness ณ เมืองอักกรา ประเทศกานา เมื่อปี ค.ศ. 2008 ได้มีการออกประกาศเรียกว่า Accra Agenda for Action (AAA) มุ่งให้ความสำคัญและส่งเสริมการร่วมมือ/แลกเปลี่ยน/แบ่งปันความรู้ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน โดยเรียกว่า ความร่วมมือใต้-ใต้ (SSC) จากนั้นประชาคมความร่วมมือระหว่างประเทศและแหล่งความร่วมมือต่างๆ จึงได้สนับสนุนให้มีการดำเนินงานความร่วมมือไตรภาคีมากขึ้น โดยสนับสนุนให้ประเทศที่มีรายได้ระดับกลางหรือประเทศเศรษฐกิจใหม่ (Emerging countries) ได้เข้าร่วมร่วมมือสามฝ่ายกับแหล่งความช่วยเหลือเดิม (Traditional donors) ซึ่งหมายถึงประเทศพัฒนาแล้ว และองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญต่างๆ เพื่อร่วมถ่ายทอดความรู้ให้ประเทศกำลังพัฒนา ภายใต้การดำเนินงานความร่วมมือแบบเหนือ-ใต้-ใต้ (North-South-South Cooperation-NSSC) หรือไตรภาคีเพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น

ต่อมาในการประชุม High Level on Aid Effectiveness ณ เมืองปูซาน ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เมื่อปลายปี ค.ศ. 2011 ได้ออกประกาศ "Busan Partnership for Effective Development Co-operation" มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ขยายความร่วมมือ SSC มากขึ้นไปอีก โดยแหล่งความช่วยเหลือต่างๆ สนับสนุนให้มีการดำเนินงาน SSC ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเอง เป็นการร่วมมือแบบไตรภาคีระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน โดยประเทศกำลังพัฒนาตั้งแต่ระดับรายได้กลางขึ้นไปมาสนับสนุนความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้เกิดความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิผล

2.1.3 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ หรือ Official Development Assistance (ODA)

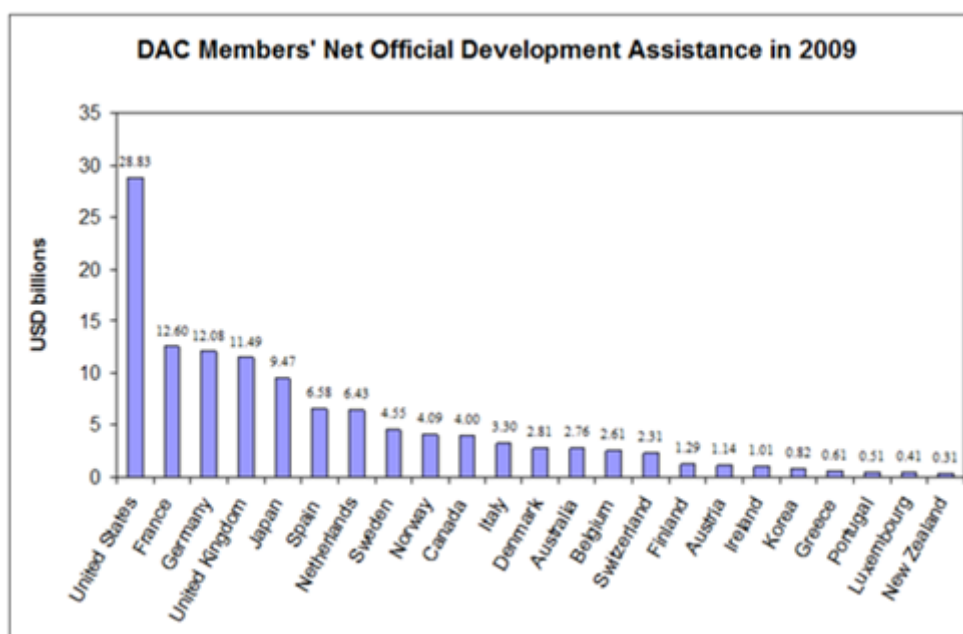
ODA มีความสำคัญต่อการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจะต้องทำความเข้าใจ ทั้งนี้ ODA กำหนดขึ้นโดย Development Assistant Committee (DAC) แห่ง Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) เมื่อปี ค.ศ. 1969 เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดการไหลเวียนของความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ซึ่งรวมทั้งความร่วมมือทางวิชาการ เงินช่วยเหลือให้เปล่า และเงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรน ที่แหล่งความช่วยเหลือสนับสนุนให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา

นิยามของ ODA

ODA หมายถึง การสนับสนุนทางการเงินของแหล่งความช่วยเหลือ (Donors) หรือองค์การระหว่างประเทศ (International Organisations) เพื่อให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสวัสดิภาพความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ โดย ODA จะต้องประกอบด้วยมูลค่าความช่วยเหลือแบบให้เปล่าไม่น้อยกว่า 25 % ของความช่วยเหลือทั้งหมด และแหล่งผู้ให้ (Donors) ต้องมีมูลค่า ODA ไม่น้อยกว่า 0.7 % ของรายได้ประชาชาติ (Gross National Income-GNI) โดยการสนับสนุน ODA ของแหล่งความช่วยเหลือต่างๆ มีทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี (OECD, 1969)

ODA หมายถึง ความช่วยเหลือที่รัฐบาลประเทศพัฒนาแล้ว ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาเพื่อนำไปใช้การพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสวัสดิการของประเทศ ซึ่งไม่รวมถึงความช่วยเหลือทางทหาร (Shiratori อ้างใน Muratari: 21)

แหล่งความช่วยเหลือหรือแหล่งความร่วมมือต่างๆ ดำเนินงานสนับสนุน ODA ให้ประเทศกำลังพัฒนา มีเป้าหมายตามนโยบายแนวทางของตน โดยมีเป้าหมายโดยรวมคือ เพื่อช่วยพัฒนาประเทศกำลังพัฒนาให้มีระดับการพัฒนาที่ดีขึ้น กล่าวคือแหล่งความช่วยเหลือส่วนใหญ่ ได้แก่ ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือ North countries ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศพัฒนาน้อยและประเทศกำลังพัฒนาหรือที่เรียกว่า South countries ความร่วมมือแบบดั้งเดิมเริ่มแรกเป็นความร่วมมือแบบ North-South Cooperation แหล่งความช่วยเหลือที่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและสัดส่วนการให้ ODA ปรากฏดังภาพแสดงข้างล่าง

ภาพที่ 1 กราฟแสดงมูลค่า ODA ที่แหล่งความช่วยเหลือต่างๆ ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา ในปี ค.ศ. 2009

ที่มา: OECD 2009

อย่างไรก็ตาม ดังกล่าวข้างต้น ในระยะเวลาดังกล่าว ประชาคมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา รวมทั้งองค์การสหประชาชาติสนับสนุนการดำเนินงาน South-South Cooperation (SSC) ซึ่งหมายถึงความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับกันเอง อีกทั้งมีการสนับสนุนความร่วมมือไตรภาคีหรือ North-South-South Cooperation ซึ่งส่วนใหญ่เรียกว่า เป็นการสนับสนุน SSC ของฝ่าย North

2.1.4 ทฤษฎีการพัฒนา

2.1.4.1 Modernisation Theory

ทฤษฎีกล่าวว่า ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาจะเจริญเติบโตได้ด้วยความช่วยเหลือของประเทศที่พัฒนาแล้ว รวมทั้งเชื่อว่าความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (development assistance) จากสังคมที่พัฒนาแล้วจะช่วยให้สังคมที่ยังล้าหลังพัฒนาก้าวหน้าได้ แนวคิดที่โดดเด่นภายใต้ Modernisation Theory ได้แก่ ทฤษฎี Stages of Growth เขียนโดย Walt Whitman Rostow นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ในช่วงทศวรรษ 1960 ทฤษฎีนี้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาของประเทศ/สังคมต่างๆ ในโลก ซึ่งเป็นที่มาของการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA) ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้ได้มีทรัพยากรจากภายนอกเพียงพอสำหรับที่จะพัฒนาประเทศ เพื่อที่จะได้ใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางการเงิน หรือความรู้และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่าจากแหล่งภายนอกหรือจากต่างประเทศ เพื่อมาช่วยผลักดันให้เกิดการเจริญเติบโตของประเทศกำลังพัฒนา

Rostow กล่าวว่า ทุกสังคมในโลกจะเกิดการเจริญเติบโต ตามลำดับการพัฒนา 5 ลำดับขั้น ได้แก่

1) Traditional society เป็นขั้นตอนที่สังคมยังไม่มี การเจริญเติบโต การยังชีพเป็นแบบพื้นบ้านดั้งเดิม ยังมีข้อจำกัดในการเจริญเติบโต ไม่มีเทคโนโลยี เป็นสังคมที่ยังไร้การติดต่อสื่อสาร

2) Preconditions for take off หรือ Transitional stage เป็นขั้นตอนการพัฒนาที่เป็นพื้นฐานของการเจริญเติบโตขั้นต่อไป มีความต้องการวัตถุดิบจากประเทศที่ยังไม่พัฒนาไปสู่ประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว เพื่อนำไปผลิต/แปลงวัตถุดิบเพื่อใช้ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีการคิดค้นเทคโนโลยีและมีการแพร่ขยายไปยังประเทศอื่นๆ เริ่มมีการสื่อสาร มีการเคลื่อนย้ายระหว่างสังคมชุมชน มีการเดินทางไปยังเมืองอื่นหรือประเทศอื่น

3) Take off มีการผลิตทางอุตสาหกรรม มีการส่งออกและนำเข้าสินค้าไปยังประเทศอื่น

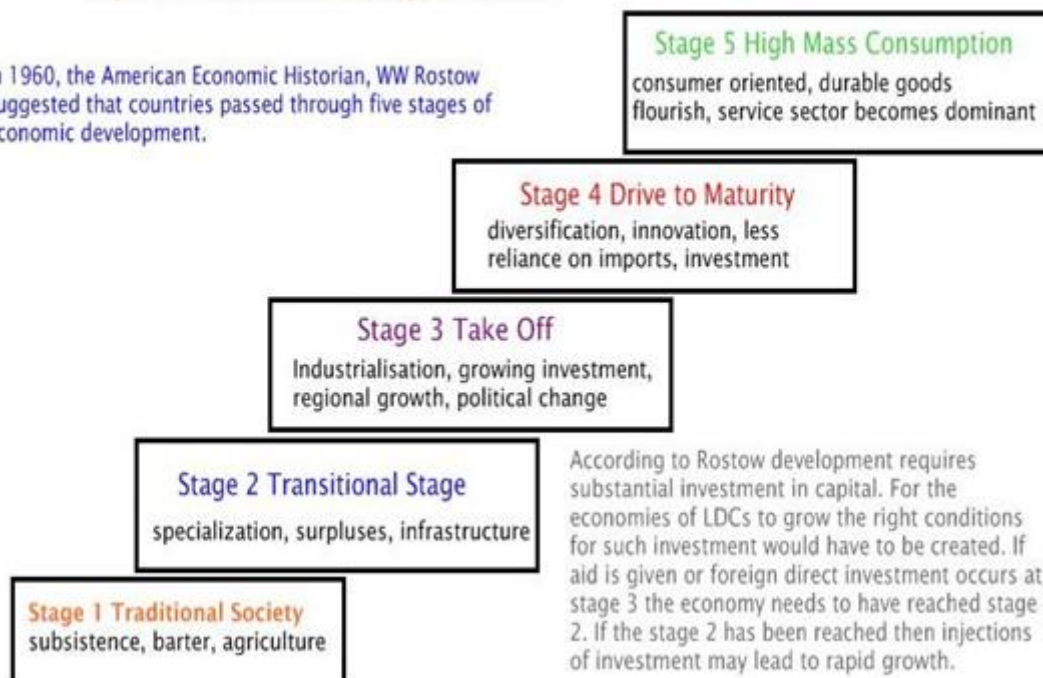
4) Drive to maturity มีการขยายอุตสาหกรรมไปสู่ขนาดใหญ่ มีการจัดตั้งระบบการขนส่ง และสร้าง infrastructure ขนาดใหญ่ มีการลงทุนขนาดใหญ่ รวมทั้งลงทุนขนาดใหญ่ในระบบการศึกษา สร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัย สาธารณสุข โรงพยาบาล ฯลฯ

5) Age of high mass consumption มีการสร้างฐานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีการขยายการบริโภคอย่างกว้างขวาง มีการผลิตสินค้าคุณภาพสูง เช่น ยานยนต์ รถไฟความเร็วสูง โทรคมนาคม ผู้บริโภคมีกำลังทรัพย์ที่จะซื้อสินค้าได้มากกว่าซื้อเพียงสิ่งของที่จำเป็น (basic needs) (Rostow, 1960)

Rostow's Model - the Stages of Economic Development

<http://www.bized.co.uk/virtual/dc/copper/theory/th9.htm>

In 1960, the American Economic Historian, WW Rostow suggested that countries passed through five stages of economic development.

ภาพที่ 2 Rostow's Model - the Stages of Economic Development

Rostow กล่าวว่าประเทศต่างๆ จะมีการพัฒนาตามขั้นตอนทั้งห้านี้ตามลำดับ แต่ไม่จำเป็นที่การพัฒนาของทุกสังคมหรือทุกประเทศจะต้องเกิดขึ้นทุกขั้นตอน สามารถข้ามลำดับขั้นตอนได้บางครั้ง และในแต่ละขั้นตอนก็ไม่จำเป็นต้องมีระยะเวลาเท่ากัน

ในด้านความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาตามทฤษฎีนี้ ประเทศพัฒนาแล้วได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาเพื่อจะได้ใช้ความช่วยเหลือรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปการเงิน การสร้างโครงการพื้นฐาน การรับถ่ายทอดเทคโนโลยีวิทยาการเพื่อพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากสถานะในขั้นต้นๆ และพัฒนาไปสู่ระดับการเจริญเติบโตที่สูงขึ้น ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง แหล่งความช่วยเหลือได้สนับสนุนความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ เพื่อช่วยให้ประเทศพัฒนาน้อยและประเทศกำลังพัฒนาได้มีการเจริญเติบโตมากขึ้น โดยการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศเป็นกระบวนการหนึ่งที่ประเทศพัฒนาแล้วได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาประเทศโลกที่สามจากแนวคิดนี้ทำให้มีการจัดตั้งแหล่งความช่วยเหลือ (Donors) ขึ้น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส เดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การในเครือสหประชาชาติ ธนาคารโลก และไทยก็ได้รับความช่วยเหลือและดำเนินงานความร่วมมือเพื่อพัฒนามาจากนั้นมาถึงปัจจุบันนับ 50 ปี ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินงานด้านการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการด้วย ในฐานะ Emerging country โดยได้ดำเนินงานให้ความร่วมมือทางวิชาการอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2535

นอกจากนี้ ตามทฤษฎีของ Rostow เชื่อว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการพัฒนาด้านทุน (capital) ในสังคม/ประเทศนั้น และประเทศพัฒนาน้อยจะมีการเจริญเติบโตได้หากมีการลงทุนพัฒนาที่เหมาะสม และการจะเกิดการพัฒนาในขั้นที่สามคือ Take-off จะต้องผ่านขั้นที่สอง คือ Transitional stage เสียก่อน โดยจะต้องมีการอัดฉีดทุนเข้าไปในประเทศในขั้นตอนนี้ และจะสามารถทำให้เกิดการเจริญเติบโตที่รวดเร็วได้ นี่คืออีกเหตุผลหนึ่งที่ประเทศพัฒนาแล้วและแหล่งความช่วยเหลือต่างๆ พยายามที่จะพัฒนาลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และถ่ายทอดความเชี่ยวชาญ/ความรู้เทคโนโลยีต่างๆ ให้ และได้มีการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไปให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีแก่ประเทศกำลังพัฒนามากมาย ทั้งจากประเทศที่พัฒนาแล้ว และองค์การระหว่างประเทศ อาทิ UN ธนาคารโลก

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของ Rostow ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า แท้จริงแล้วการที่ประเทศกำลังพัฒนาแล้วเข้ามาให้ความช่วยเหลือ/ความร่วมมือ ก็เพื่อที่จะได้รับประโยชน์แอบแฝง เช่น ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนับว่าเป็นการผูกมัดพันธะ (tied) ประเทศกำลังพัฒนาที่รับความช่วยเหลือต่อประเทศที่พัฒนาแล้วผู้ให้ความช่วยเหลือ และทฤษฎีได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการพัฒนาแบบ Top-down เช่น การส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ เป็นการให้ความช่วยเหลือที่กำหนดมาจากผู้ให้ แต่ส่วนล่างไม่ได้มีส่วนร่วมและขาดความรู้ความเข้าใจ

นอกจากนี้ มีกระแสวิจารณ์ว่า โลกาภิวัตน์ก็คือ การแพร่กระจายของ modernisation across borders

2.1.4.2 Sustainable Development

เป็นแนวคิดในการพัฒนามากกว่าที่จะเรียกว่าทฤษฎี แนวคิดเริ่มต้นมาจาก Brundtland Report หรือ "Our Common Future" จัดทำโดย United Nations World Commission on Environment and Development (WCED) เมื่อปี ค.ศ. 1987 โดยนิยามว่า Sustainable Development (SD) หมายถึง "การพัฒนาที่บรรลุความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบหรือมีผลทางลบต่อความสามารถหรือศักยภาพของคนรุ่นหลังที่จะบรรลุความต้องการของพวกเขา" ("Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.") ซึ่งนัยสำคัญหมายถึง การพัฒนาที่ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เพื่อที่จะให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตได้มีทรัพยากรใช้ประโยชน์สำหรับให้เกิดการพัฒนาโดยไม่ขาดแคลนทรัพยากร

ในความหมายดังกล่าว สามารถเชื่อมโยงความสำคัญของ SD และการพัฒนาได้คือ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ (needs) และการจำกัดของทรัพยากร (resources limitation) ซึ่งในเวทีการพัฒนา ทั้งสองคำนี้มีความสำคัญ กล่าวคือ needs จะเกี่ยวข้องกับการขาดแคลนทรัพยากร ได้แก่ การความยากจนของประเทศที่ยากจน ทั้งนี้ ประชาคมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศเชื่อว่า การมีทรัพยากรจำกัดจะช่วยแก้ไขได้โดยการระดมการช่วยเหลือจากสังคมที่เจริญแล้วไปช่วยแก้ไขปัญหาของประเทศหรือสังคมที่ยังขาดแคลน ซึ่งนอกจากจะมีแนวคิดที่ตรงกับ Modernisation Theory อยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม SD มีความหมายกว้างกว่า รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มิใช่โดยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัยเท่านั้น แต่อาจ

พิจารณารวมไปถึงการค้นคิดองค์ความรู้ นวัตกรรม หรือการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมในการพัฒนา เพื่อที่จะให้มีคงอยู่ซึ่งทรัพยากรที่จะให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ในการพัฒนาในอนาคตต่อไป

SD จึงเป็นที่มาของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ที่องค์การสหประชาชาติเป็นผู้นำในการระดมแนวคิดจากประเทศต่างๆ ทุกภาคส่วนของโลกที่จะกำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนาให้ได้ดำเนินตามไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกที่เราอาศัยอยู่ร่วมกัน และได้อาศัยอยู่ไปอย่างยาวนาน

2.2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ไทยควรผลักดันในการจัดทำวาระการพัฒนาของสหประชาชาติภายหลังปี ค.ศ. 2015 โดย นางสาวอุรวดี ศรีภิรมย์ ได้ทำการศึกษาประเด็นดังกล่าวไว้ในรายงานการศึกษาหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2556 ผลการศึกษาของคุณอุรวดีพบว่า มีประเด็นที่ไทยควรผลักดันในการจัดทำวาระการพัฒนาของสหประชาชาติหลังปี ค.ศ. 2015 ใน 3 ประเด็นหลักได้แก่

1) การขจัดความยากจนและเหลื่อมล้ำ โดยที่ไทยยังไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานภายในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้านของไทยยังอยู่ในสถานะประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ซึ่งการผลักดันประเด็นดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อเสถียรภาพการเมืองและเศรษฐกิจและความเจริญเติบโตในภูมิภาค

2) การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยที่ภัยพิบัติเกิดขึ้นในภูมิภาคมีระดับความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเกิดขึ้นในประเทศไทยและที่ไทยได้รับผลกระทบ เช่น มหาอุทกภัย และสึนามิ

3) การประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และจะส่งผลในการช่วยขจัดภาวะยากจน และเป็นการพัฒนามนุษย์ นอกจากนี้ คุณอุรวดีให้เหตุผลว่า การที่ประชาคมอาเซียนจะรวมตัวกันจะมีการเคลื่อนย้ายประชากรในภูมิภาค อาจทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคข้ามชายแดนได้ง่าย

โดยคุณอุรวดีฯ เสนอแนะว่า ในเชิงนโยบาย ไทยควรใช้ประเด็นทั้งสามเป็นท่าทีของไทยในการเจรจาในเวทีต่างๆ และกำหนดแนวทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้ไปในแนวทางดังกล่าว ส่วนในเชิงการดำเนินงาน กระทรวงการต่างประเทศควรหารือกับหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อบูรณาการการดำเนินงานภายในประเทศของไทยนำไปแสดงบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ (อุรวดี ศรีภิรมย์, 2556)

จากการทบทวนวรรณกรรมในการศึกษาของคุณอุรวดีฯ ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ผลการศึกษาของคุณอุรวดีฯ มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการศึกษาของข้าพเจ้าครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่จะศึกษามีมิติแตกต่างกัน เนื่องจาก ผลการศึกษาของคุณอุรวดีฯ ได้เสนอว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทั้งสามเป็นประเด็นที่ไทยควรหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นท่าทีสำหรับการนำไปเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ และกำหนดความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นการพัฒนาที่คุณอุรวดีฯ เสนอ ไม่ได้เป็นเป็นศักยภาพความเชี่ยวชาญของไทยเท่านั้น แต่บางประเด็นเป็นที่ไทยยังมีปัญหาการพัฒนาที่ต้องแก้ไขต่อไปด้วย เช่น ความยากจนและความเหลื่อมล้ำและปัญหาภัยพิบัติ

2.3 สรุปกรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาของข้าพเจ้า จะทำการวิเคราะห์ศักยภาพความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาของไทย ที่มีอยู่และได้นำมาใช้ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาซึ่งมีอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีการรวบรวมว่า ศักยภาพสอดคล้องภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs มีอยู่อย่างใดบ้าง ศักยภาพสาขาใด สอดคล้องกับเป้าหมาย (goals) ใดบ้าง และการศึกษาของข้าพเจ้าจะวิเคราะห์ศักยภาพของไทยที่จะนำไป ดำเนินการภายใต้ SDGs โดยมองครอบคลุมทุกส่วนของประเทศกำลังพัฒนาที่จะเป็นประเทศคู่ ร่วมมือฝ่ายที่สาม ในขณะที่การศึกษาของคุณอรุรติฯ มองที่ปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและใน ประเทศเพื่อนบ้านเท่านั้น

ทั้งนี้ ศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้ SDGs ที่กำหนดขึ้นได้จากการศึกษานี้ จะเป็นประโยชน์ที่นำไปใช้ในการเจรจากับฝ่ายคู่ร่วมมือ หุ่นส่วนเพื่อการพัฒนา และเวทีความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาต่างๆ เพื่อการดำเนินงานของไทยที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ ผลการศึกษายังมุ่งรวมไปถึงการค้นหว่า ภายใต้ SDGs ไทยควรดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับประเทศ/ภูมิภาคใด เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตามเป้าหมาย SDGs

นอกจากนี้ ตามแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาจะให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ ประเด็นความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ที่อาจมีศักยภาพเหมาะสมสำหรับไปใช้ในการ ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เพื่อมุ่งไปสู่การบรรลุ SDGs ในที่สุด

การศึกษานี้จะวิเคราะห์ศักยภาพด้านการพัฒนาของไทย รวมทั้งประเด็นที่ว่า ศักยภาพของไทย แม้ยังไม่เป็นความรู้ระดับสูงที่ก้าวหน้าทันสมัยเฉกเช่นความรู้และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าของประเทศที่ พัฒนาแล้ว แต่การที่ไทยมีความรู้และศักยภาพในบริบทของไทย และในฐานะที่ไทยคร่ำหวอดอยู่ใน วงการความร่วมมือเพื่อพัฒนามายาวนานตั้งแต่สมัยที่เป็นผู้รับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา มาจนปัจจุบันที่มีบทบาทไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นผู้ให้รายใหม่หรือหุ้นส่วนการพัฒนาก็ตาม ไทยควรจะ รวบรวมศักยภาพของไทยที่สำคัญสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินความร่วมมือที่มี ประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทเป้าหมายการพัฒนา ถึงแม้ไทยจะดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา มายาวนานแล้ว และมีแผนยุทธศาสตร์ของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอยู่แล้ว แต่ผู้ศึกษาเห็นว่า ยัง มิได้มีการจัดทำศักยภาพในบริบทภายใต้เป้าหมายการพัฒนา ดังนั้น ในการที่ปี ค.ศ. 2015 นี้จะมีการ รับรองและประกาศใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ก็น่าจะเป็นการเหมาะสมที่ไทยควรที่ จะกำหนดศักยภาพของไทย ที่จะนำไปเป็นกลไกในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้การดำเนินงาน SSC ซึ่งกำลังได้รับการสนับสนุนจากประชาคมความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาอย่างมาก เพื่อใช้งานความร่วมมือฯ ของไทยสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวมต่อไป

บทที่ 3

ผลการศึกษา

3.1 การประเมินศักยภาพด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals-MDGs)

3.1.1 ศักยภาพด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

3.1.1.1 พัฒนาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

ปัจจุบันกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหน่วยงานหลักของรัฐบาลไทยในการบริหารและดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาหรือ ODA ในด้านวิชาการและความช่วยเหลือให้เปล่า ทั้งนี้ การบริหารงาน ODA ของไทยเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2506 โดยกรมวิเทศสหการ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานหลักและตัวแทนของรัฐบาลไทยดำเนินงานรับความช่วยเหลือทางวิชาการ และความช่วยเหลือให้เปล่าจากแหล่งความช่วยเหลือต่างประเทศ เพื่อนำทรัพยากรจากต่างประเทศ (External resources) มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ความช่วยเหลือจากต่างประเทศประกอบด้วย ในรูปโครงการพัฒนา โครงการก่อสร้างและอุปกรณ์ทุนศึกษาและฝึกอบรม และผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศและอาสาสมัคร และต่อมาไทยได้เริ่มงานด้านการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศด้วยเรียกว่า Thai Aids และเริ่มมีงบประมาณสำหรับดำเนินงานให้ความช่วยเหลือทางวิชาการมากขึ้น ในช่วงปี 2535 ประมาณปีละ 400 ล้านบาท และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบ 500 ล้านบาทต่อปี และได้ปรับลดลงเหลือประมาณ 300 กว่าล้านบาทต่อปี จากที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2542 และปรับเพิ่มขึ้นอีกเมื่อสภาพเศรษฐกิจฟื้นตัวต่อมา ปีงบประมาณ 2558 งบประมาณสำหรับดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้รับจัดสรรมีจำนวน 555 ล้านบาท (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2558)

ในปี 2545 รัฐบาลในขณะนั้นเห็นว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของไทยมีความมั่นคง ไทยมีการพัฒนาจนกลายเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับกลาง จึงไม่จำเป็นต้องขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในรูปความช่วยเหลือทางวิชาการและความช่วยเหลือให้เปล่าอีกต่อไป ในขณะเดียวกันในช่วงนั้น รัฐบาลได้ปรับปรุงส่วนราชการไทยทั้งระบบ และได้ออกจึงได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 กรมวิเทศสหการถูกโอนไปอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ และต่อมาได้รับการจัดตั้งเป็นสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ (สพร.) เมื่อปี 2547 และเมื่อต้นปี 2558 นี้ สพร. ได้รับการจัดตั้งใหม่ปรับสถานะเป็นกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยเน้นการดำเนินงานให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งในรูปทวิภาคี และไตรภาคี ภายใต้ความร่วมมือ South-South Cooperation (SSC) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาคมความร่วมมือระหว่างประเทศให้ประเทศกำลังพัฒนาได้ร่วมมือกัน ภายใต้หลักหุ้นส่วน (Partnership) ดังกล่าวได้กล่าวไว้ในบทที่ 2

3.1.1.2 ศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

กรมความร่วมมือความร่วมมือระหว่างประเทศ และ สพร. ในอดีตดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยใช้ศักยภาพความเชี่ยวชาญของหน่วยงานไทยและสถาบันวิชาการไทยถ่ายทอดความรู้เพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศผู้รับความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้น สาขาของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ไทยให้การสนับสนุนโดยหลัก ได้แก่ การเกษตร การศึกษา สาธารณสุข การพัฒนาสังคมและสวัสดิการ การบริหารรัฐกิจและกฎหมายเพื่อสนับสนุนการค้า บริการ และอุตสาหกรรม การสื่อสารและคมนาคม แรงงานและการจ้างงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประเทศเป้าหมายที่ไทยดำเนินงานให้ความร่วมมือทางวิชาการ ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้าน แอฟริกา ละตินอเมริกา เอเชียใต้ และหมู่เกาะแปซิฟิก (พิรุณ, 2557: 246)

3.1.2 ศักยภาพของไทยภายใต้ MDGs

ศักยภาพของไทยสำหรับที่ใช้ถ่ายทอดให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการ ในช่วงที่ผ่านมาดำเนินการโดยนำมาจากความเชี่ยวชาญของหน่วยงาน/สถาบันวิชาการไทยหรือที่เรียกว่า best practices สาขาความร่วมมือดังกล่าวข้างต้น โดยจัดกลุ่มตามลำดับความเข้มแข็งของการดำเนินงานของหน่วยงาน/สถาบันวิชาการ ดังนี้

1) การเกษตรและการพัฒนาชนบท (Agriculture and Rural Development) การเกษตรเป็นสาขาหลักของการพัฒนาประเทศ โดยประชากรไทยมากกว่าครึ่งหนึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในภาคการเกษตรได้มีการค้นคว้าปรับปรุงความรู้และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต และได้มีการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ยางพารา สับปะรด กระบอง และกุ้งแช่แข็ง หน่วยงานและสถาบันวิชาการไทย รวมทั้งภาคเอกชนและเกษตรกรไทยมีความเชี่ยวชาญและศักยภาพสูง และมีผลให้ไทยเป็นแหล่งสำหรับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารด้วย

2) เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา (Sufficiency Economy for Development) เน้นที่การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 มาใช้ในงานด้านการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน หลักการที่สำคัญ ได้แก่ หลักความพอดีหรือทางสายกลาง การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การจัดการอย่างมีเหตุผล การปรับตัวเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลง เน้นให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการเน้นที่คุณภาพและการเพิ่มผลผลิตในกิจการ

3) การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน (Community-based Economic Development) ประกอบด้วย วิสาหกิจชุมชน ทุนหมุนเวียนในชุมชน สินเชื่อขนาดเล็ก ศูนย์บริการข้อมูลชุมชน เครือข่ายองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

4) สาธารณสุข (Public Health) ที่ผ่านมามีไทยประสบความสำเร็จในการดำเนินงานสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนครอบครัว การป้องกันและรักษา HIV/AIDS การเฝ้าระวังโรคติดต่อร้ายแรง อนามัยโภชนาการ ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า และอนามัยแม่และเด็ก

5) ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการพลังงาน (Natural Resources, Environment and Energy) ไทยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีระดับพื้นฐานในด้านการ

ชลประทาน การบริหารจัดการน้ำ รักษาดิน ป่าชุมชน การจัดการอุทยาน และบรรเทาภัยแล้ง และมีความรู้และสนใจคิดค้นในด้านพลังงานทดแทน

6) การท่องเที่ยว (Tourism) ประเทศไทยมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสาขาที่ทำรายได้หลักให้แก่ประเทศ จึงเน้นการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวสู่ประเทศคู่ร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

7) สาขาอื่นๆ ที่มีความเชี่ยวชาญ (Other expertise in development available in Thailand) นอกจากสาขาที่กล่าวข้างต้น ยังมีหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี โท เอก และวิชาการสาขาอื่นๆ ที่ไทยมีสถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในการค้นคว้าและยังมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะถ่ายทอดความรู้ โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศสนับสนุนในรูปทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมให้แก่ประเทศคู่ร่วมมือภายใต้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (TICA, 2556: 29–35)

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ได้มีการประเมินความสำเร็จของศักยภาพสาขาที่ไทยนำมาใช้ดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/ สพร. นำไปถ่ายทอดให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาโดยตรง ทั้งนี้ ในการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/ สพร. พิจารณาจากสาขาที่หน่วยงานไทยมีความเชี่ยวชาญหรือเรียกว่าเป็น best practices และตรงกับความต้องการ (demands) ของประเทศคู่ร่วมมือ อย่างไรก็ดี ยังไม่ได้มีการประเมินว่า สาขาความร่วมมือนั้นสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา MDGs อย่างไรบ้าง ในขณะที่แผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา มีเป้าหมายหลักอย่างหนึ่งคือ เพื่อขจัดความยากจนของประเทศผู้รับ

อย่างไรก็ตาม องค์การสหประชาชาติ (United Nations Development Programme–UNDP) ได้ทำการประเมินระดับความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการพัฒนาของไทยโดยทั่วไป ซึ่งไม่ใช่เฉพาะงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้เป้าหมาย MDGs ดังนี้ (UNDP, 2015)

ตารางที่ 1 การประเมินระดับความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการพัฒนาของไทยภายใต้เป้าหมาย MDGs

เป้าหมาย MDGs	ความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมาย
เป้าหมายที่ 1 Eradicate Extreme Hunger and Poverty	บรรลุ
เป้าหมายที่ 2 Achieve Universal Primary Education	บรรลุ
เป้าหมายที่ 3 Promote Gender Equality and Empower Women	บรรลุ
เป้าหมายที่ 4 Reduce Child Mortality	บรรลุ
เป้าหมายที่ 5 Improve Maternal Health	บรรลุ
เป้าหมายที่ 6 Combat HIV/AIDS, Malaria and other diseases	บรรลุ
เป้าหมายที่ 7 Ensure Environmental Sustainability	บรรลุ *ในระดับที่มีศักยภาพที่

เป้าหมาย MDGs	ความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมาย
	จะดำเนินงานต่อไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
เป้าหมายที่ 8 Develop a Global Partnership for Development	บรรลุ *ในระดับที่มีศักยภาพที่จะดำเนินงานต่อไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการประเมินการดำเนินงานด้านการพัฒนาตามเป้าหมาย MDGs

เป้าหมายที่ 1 Eradicate Extreme Hunger and Poverty ในช่วง 20 ปี ประเทศไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น อัตราความยากจนลดลงจาก 21 % ในปี ค.ศ. 2000 เหลือ 8.5 % ในปี ค.ศ. 2007 โดยมีการพัฒนาด้านโภชนาการอาหาร และประชากรได้บรรลุความต้องการปัจจัยขั้นพื้นฐาน ตัวอย่างโครงการของรัฐที่ประสบผลสำเร็จในการขจัดความยากจน อาทิ โครงการสินเชื่อขนาดย่อม (Micro-credits) โครงการที่อยู่อาศัยราคาถูก (Low cost housing) และ โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Care)

เป้าหมายที่ 2 Achieve Universal Primary Education เยาวชนได้เข้ารับและสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ในระยะต่อไปรัฐบาลไทยมีแผนจะขยายการศึกษาภาคบังคับไปถึง 12 ปี โดยมีประเด็นท้าทายที่ต้องดำเนินการต่อไป คือ การเพิ่มคุณภาพของการศึกษา โดยพบว่า ปัจจุบันการศึกษาของไทยยังมีความเข้มแข็งไม่พอในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และการคิดเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ จึงควรเพิ่มคุณภาพการศึกษารวมทั้งสร้างโอกาสให้มีการเรียนรู้นอกชั้นเรียนและพัฒนาทักษะความชำนาญ

เป้าหมายที่ 3 Promote Gender Equality and Empower Women เยาวชนไทยทั้งหญิงและชายได้รับการศึกษาเท่าเทียมกันในระดับประถมศึกษาและมัธยม และผู้หญิงได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรในระยะต่อไป รัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนาส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสมากขึ้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เป้าหมายที่ 4 Reduce Child Mortality ประเทศไทยบรรลุเป้าหมาย โดยลดอัตราการเสียชีวิตของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบได้ถึง 2 ใน 3 ในระยะเวลา 20 ปี อัตราการเสียชีวิตของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบลดลงจาก 32 ต่อ 1000 คน ในปี ค.ศ. 1990 เหลือ 14 ต่อ 1000 คนในปี ค.ศ. 2008 ในระยะต่อไปรัฐบาลมีนโยบายพัฒนาคุณภาพให้สูงมากขึ้น อาทิ ปรับปรุงด้านการให้วัคซีน และการดูแลทารกในครรภ์

เป้าหมายที่ 5 Improve Maternal Health อัตราการเสียชีวิตของมารดา ลดลงถึง 3 ใน 4 ระหว่างปี ค.ศ. 1990–2015 ในระยะต่อไปรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการเพิ่มคุณภาพให้มากขึ้น และเพิ่มผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการในสาขาให้มากขึ้น

เป้าหมายที่ 6 Reduce Child Mortality ประสบผลสำเร็จโดยได้ชะลอการแพร่กระจายของเชื้อโรค และการให้การรักษาผู้ป่วย ทั้ง HIV/AIDS และมาลาเรีย อย่างไรก็ตาม

HIV/AIDS ยังมีประเด็นท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไปอย่างต่อเนื่อง อาทิ ยังมีการแพร่หลายของโรคในหมู่ผู้ชายบริการทางเพศและชายรักร่วมเพศ

เป้าหมายที่ 7 Ensure Environmental Sustainability บรรลุเป้าหมายในระดับที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการต่อไป ในประเด็นดังนี้ 1) การวางนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การเกิดพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ลดอัตราการสูญเสียทางชีวภาพ 3) ลดอัตราการกึ่งหนึ่งของประชากรที่ไม่สามารถเข้าถึงน้ำสะอาดและการอนามัยขั้นพื้นฐาน 4) การพัฒนาที่อยู่อาศัยแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด

เป้าหมายที่ 8 Develop a Global Partnership for Development ในฐานะประเทศที่มีรายได้ระดับกลาง ประเทศไทยได้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้ South-South Cooperation ทั้งในรูปทวิภาคีและไตรภาคี โดยความร่วมมือมีศักยภาพที่จะเชื่อมโยงไปสู่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค โดยดำเนินงานความร่วมมือเพื่อพัฒนากับประเทศคู่ร่วมมือ/ประเทศกำลังพัฒนา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและลดความยากจนในประเทศเหล่านั้น นอกจากนี้ ไทยได้ดำเนินความร่วมมือกับประเทศคู่ร่วมมือโดยคำนึงถึงสาขาความร่วมมือที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นด้วย อาทิ การค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คมนาคมและโทรคมนาคม เพื่อนำไปสู่การค้าการลงทุนระหว่างประเทศด้วย ซึ่งนับได้ว่า การดำเนินงานของไทยบรรลุเป้าหมายที่ 8 โดยที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการพัฒนาต่อไปในอนาคตไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยสรุปการดำเนินงานด้านการพัฒนาในสาขาต่างๆ ประเมินตามเป้าหมาย MDGs บรรลุเป้าหมายทั้งแปด โดยที่เป้าหมายที่ 7 และ 8 บรรลุเป้าหมายในระดับที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการต่อไปและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย SDGs ได้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ 8: Develop a Global Partnership for Development

ในการเข้ารับการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 นี้ มีผู้บรรยายจาก United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) ได้แก่ Dr. Aynul Hasan, Director, Macroeconomics, Policy and Development Division, UNESCAP มาให้การบรรยาย ผู้เขียนได้สอบถามความเห็นของท่านวิทยากรว่า เป้าหมายที่ 8 บรรลุความสำเร็จเพียงใด ท่านตอบว่า ไทยประสบความสำเร็จ โดยร่วมดำเนินงานภายใต้ South-South Cooperation และมีศักยภาพที่จะดำเนินการต่อไป เพื่อที่จะไปสู่การพัฒนาระดับภูมิภาคและการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2 การประเมินศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

โดยที่ MDGs มีกำหนดสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 2015 เพื่อที่จะให้มีการดำเนินงานตามเป้าหมาย MDGs ให้แล้วเสร็จอย่างยั่งยืน จึงมีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งจะประกาศในเดือนกันยายน ค.ศ. 2015 นี้ ศักยภาพของไทยด้านการพัฒนาที่สามารถนำไปดำเนินการในวาระการพัฒนา Post-2015 Development Agenda หรือ SDGs หลังจากที่ MDGs สิ้นสุดแล้ว ในมุมมองของหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบมีดังนี้

1) กรรมาธิการระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ เสนอว่า ประเด็นที่ไทยมีบทบาทสำคัญและสามารถผลักดันว่า เป็นศักยภาพของไทยที่จะดำเนินงานในวาระการพัฒนา Post-2015 Development Agenda และ SDGs ได้แก่ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการความยากจน การส่งเสริมหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การส่งเสริมการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ การบริหารจัดการน้ำ และการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในเวทีต่างประเทศ โดยยึดหลักการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และมีการจัดการความยากจน คลอบคลุมประชาชนจากทุกภาคส่วน ให้ความสำคัญแก่บทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการตอบสนองต่อสิ่งท้าทายใหม่ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ โรคภัยใหม่รวมถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กรรมาธิการระหว่างประเทศ, 2558; อรุณดี, 2556)

2) กรรมาความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ มียุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (พ.ศ. 2558-2561) ตามภาคผนวก 1 (อยู่ระหว่างการร่าง) ซึ่งมีพันธกิจหนึ่งกำหนดว่า ให้มีการผลักดันความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่สนับสนุนการแก้ไขปัญหาและประเด็นสำคัญระดับโลก และนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยกำหนดเป้าหมายกลยุทธ์ว่า เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนตาม SDGs และเพื่อร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการโรคอุบัติใหม่และโรคติดต่อระหว่างประเทศ เพื่อคลี่คลายปัญหาการพัฒนาที่อุบัติใหม่ (Emerging Global Issues) และสนับสนุนทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แผนปฏิบัติการ (Action Plan) กำหนดภายใต้ยุทธศาสตร์ฯ ได้แก่

- 1) การกำหนดกรอบทิศทางนโยบายเพื่อขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เพื่อตอบสนองต่อ SDGs
- 2) การจัดทำกรอบความร่วมมือความร่วมมือหุ้นส่วนไทยกับสหประชาชาติที่ครอบคลุมและตอบสนองงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาตามเป้าหมาย SDGs
- 3) ความร่วมมือกับแหล่งคู่ร่วมมือและประเทศที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่
- 4) การจัดทำกรอบความร่วมมือเพื่อตอบสนองต่อประเด็นวาระโลกที่เกิดขึ้น (Emerging Global Issues)
- 5) การจัดทำกรอบและแผนงานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ (กรรมาความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2558)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นข้างต้นตามที่กรรมาธิการระหว่างประเทศเสนอเป็นประเด็นที่ไทยมีการดำเนินงานที่มีศักยภาพด้านการพัฒนา โดยกรรมาธิการฯ เห็นว่าควรได้รับการผลักดันนำไปถ่ายทอดให้ประเทศผู้รับ ซึ่งจะสามารถนำไปชูปบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการประเมินศักยภาพความเชี่ยวชาญของไทยในการที่จะดำเนินงานความร่วมมือพัฒนาภายใต้เป้าหมายการพัฒนาทั้ง MDGs และ SDGs ยังเป็นเพียงการกล่าวในภาพรวม โดยมองที่ประเด็นที่มีความสำคัญในสาขาการพัฒนาของไทย และเห็นว่าไทยควรดำเนินงานความร่วมมือเพื่อชูปบทบาทไทย ซึ่งอย่างไรก็ตาม ยังขาดการวิเคราะห์และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์และแผนดำเนินงานที่ชัดเจน และยังไม่ได้มีการกำหนดว่าศักยภาพของไทยสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา MDGs และ SDGs อย่างไร ในการนำประเด็นการพัฒนาไปผลักดันในเวทีการประชุมระดับสหประชาชาติและนานาชาติ กรรมาธิการ

ระหว่างประเทศเห็นว่า ควรประสานหรือหาข้อมูลจากหน่วยงานหลักของไทยในแต่ละประเด็นอย่างใกล้ชิดเพื่อนำประเด็นไปชูปบทบทเท่านั้น ยังไม่มีการวิเคราะห์ศักยภาพของไทยว่ามีเพียงใด

สำหรับยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้วางไว้ โดยฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2558-2561 เป็นยุทธศาสตร์ฉบับที่สาม อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ทั้งที่ผ่านมาและฉบับปัจจุบันยังมิได้มีการกำหนดวางแผนความร่วมมือฯ โดยวิเคราะห์ศักยภาพของไทยที่จะใช้ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างใดบ้าง ดังนั้น การสรุปประเด็นว่า ศักยภาพของไทยที่นำมาชูปบทบทไทยในเวทีระหว่างประเทศและเวทีสหประชาชาติอาจจะยังไม่มีน้ำหนักพอที่จะสร้างชื่อเสียงของไทยว่า เป็นแหล่งความร่วมมือหรือคู่ร่วมมือที่มีศักยภาพเข้มแข็งได้ และข้อจำกัดอีกประการหนึ่งคือ ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ความเชี่ยวชาญของไทยที่มีอยู่ไปถ่ายทอดสู่การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการหารือกับคู่ร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Traditional donors ที่ไทยจะเชิญชวนมาเป็นหุ้นส่วนเพื่อดำเนินงานไตรภาคี อาทิ UNDP บางครั้งค่อนข้างยาก ตัวอย่าง เช่น ในยุทธศาสตร์ฯ ที่กำหนดการจัดทำกรอบความร่วมมือความร่วมมือหุ้นส่วนไทยกับสหประชาชาติที่ครอบคลุมและตอบสนองงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาตามเป้าหมาย SDGs ยังไม่คืบหน้า ปัจจุบัน UNDP ยังไม่ตอบตกลงที่จะจัดทำกรอบความร่วมมือหุ้นส่วนกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศทำการวิเคราะห์ศักยภาพของไทยและนำเสนอการดำเนินงานภายใต้ความสอดคล้องเป้าหมายการพัฒนา SDGs อย่างชัดเจน อาจจะทำให้โน้มน้าวคู่ร่วมมือที่จะทำความร่วมมือด้วยได้ง่ายขึ้น

3.2.1 กลุ่มประเทศเป้าหมายภายใต้ SDGs และความต้องการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจากไทย

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดในการประชุม Rio+20 มีข้อเสนอว่า การที่จะบรรลุ SDGs มีประเด็นท้าทายสำคัญที่ทุกฝ่ายควรดำเนินการ คือ การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือแก่ประเทศ 5 กลุ่มที่สำคัญเป็นลำดับต้น ได้แก่ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least developed countries–LDCs) 2) ประเทศกำลังพัฒนาที่ไร้ทางออกสู่ทะเล (Landlocked developing countries–LLDCs) 3) รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก (Small islands developing states–SIDS) 4) ประเทศในแอฟริกา 5) ประเทศที่มีสถานการณ์ความขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมีประเด็นท้าทายที่สำคัญที่ภาคส่วนต่างๆ ควรดำเนินการเพื่อบรรลุ SDGs ได้แก่ ประเทศที่มีรายได้ระดับกลางควรต้องเร่งพัฒนาให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ระดับกลาง (UNDP, 2015)

ในปี 2557-2558 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะเริ่มต้นดำเนินการ SDGs องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมที่สำคัญ เพื่อหารือเกี่ยวกับการดำเนินงานตาม SDGs ดังนี้

1) การประชุมระดับสูงว่าด้วยการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการอิสตันบูลสำหรับประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ณ เมืองเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา ระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม 2558

2) การประชุมว่าด้วยประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ระหว่างวันที่ 1-7 พฤศจิกายน 2557

3) การประชุมว่าด้วยประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก ณ กรุงอาปอ รัฐเอกราชซามัว ระหว่างวันที่ 1-4 กันยายน 2557

กระทรวงการต่างประเทศได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมทั้งสาม กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้สรุปความต้องการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของประเทศผู้รับทั้งสามกลุ่มต่อสาขาความร่วมมือไทยมีศักยภาพ ดังนี้

1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries–LDCs) มีความต้องการในสาขาหลัก เกษตร ศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจพอเพียงในเชิงทางเลือกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อลดความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำช่องว่างทางการพัฒนา รูปแบบความร่วมมือ ได้แก่ โครงการพัฒนาทุนศึกษาและฝึกอบรม และการส่งอาสาสมัครไปปฏิบัติงาน

2) ประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล (Landlocked Developing Countries–LLDCs) มีความต้องการในสาขาหลัก เกษตร ศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจพอเพียงในเชิงทางเลือกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการน้ำสะอาด สำหรับดื่มและใช้ รูปแบบความร่วมมือ ได้แก่ โครงการพัฒนาทุนศึกษาและฝึกอบรม และการส่งอาสาสมัครไปปฏิบัติงาน

3) รัฐที่เป็นหมู่เกาะขนาดเล็ก (Small Island States–SIDs) มีความต้องการในสาขาการจัดการภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความมั่นคงทางอาหาร เศรษฐกิจพอเพียงในเชิงทางเลือกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และสาธารณสุข รูปแบบความร่วมมือ ได้แก่ การจัดฝึกอบรมหลักสูตรนานาชาติ เป็นหลัก

3.2.2 การวิเคราะห์ศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยภายใต้ SDGs

3.2.2.1 กลุ่มประเทศเป้าหมาย

เดิมที่ผ่านมา กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/ สพร. กำหนดประเทศเป้าหมายสำหรับการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประเทศในเอเชียและแปซิฟิก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย 1) ประเทศเพื่อนบ้าน 2) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ และเอเชียตะวันออก 3) เอเชียใต้และหมู่เกาะ 4) เอเชียกลาง 5) ความร่วมมือภูมิภาคและอนุภูมิภาคในเอเชีย

กลุ่มที่ 2 ประเทศในแอฟริกา

กลุ่มที่ 3 ประเทศในลาตินอเมริกาและแคริบเบียน ทั้งประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สำหรับดำเนินงานร่วมมือเป็นหุ้นส่วนในการให้ความร่วมมือ South–South Cooperation และประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า แต่มีศักยภาพในการร่วมเป็นหุ้นส่วนและเป็นเครือข่ายประเทศผู้รับ

กลุ่มที่ 4 ประเทศในตะวันออกกลาง (ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศของไทย 2550–2554: 43–53)

การจัดลำดับความสำคัญของประเทศเป้าหมายที่ สพร./กรมความร่วมมือระหว่างประเทศยึดใช้ในการดำเนินงานแท้จริงแล้วครอบคลุมประเทศในทุกภูมิภาค โดยให้ความสำคัญแก่ประเทศเพื่อนบ้านและในเอเชียในภูมิภาคเดียวกันกับไทยเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากไทยสามารถจัดกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับบริบทของสหประชาชาติที่จะผลักดันภายใต้เป้าหมาย SDGs ก็จะทำให้มีข้อดีหลายประการดังกล่าวไว้ข้างต้น

3.2.2.2 ประเทศคู่ร่วมมือที่ไทยดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการ ภายใต้ South-South Cooperation

ประเทศที่ไทยสนับสนุนดำเนินความร่วมมือทางวิชาการด้วย มีดังนี้

กลุ่มที่ 1

- 1) ประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ เวียดนาม
- 2) ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ และเอเชียตะวันออก ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ติมอร์เลสเต มองโกเลีย
- 3) ประเทศในเอเชียใต้ ได้แก่ ภูฏาน เนปาล บังกลาเทศ มัลดีฟส์
- 4) หมู่เกาะแปซิฟิก ได้แก่ หมู่เกาะคุก ตองกา ปาเลา หมู่เกาะโซโลมอน และวานูอาตู ฟิจิ หมู่เกาะมาแชลล์ ปาปัวนิวกินี ซามัว อนุวาทู
- 5) เอเชียกลาง ได้แก่ อุซเบกิสถาน คาซัคสถาน ทาจิกิสถาน อาเซอร์ไบจาน อัฟกานิสถาน

6) ความร่วมมือภูมิภาคและอนุภูมิภาคในเอเชีย ในกรอบความร่วมมือต่างๆ ได้แก่ Ayeyawady–Chao Phraya–Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS), Greater Mekong Sub-region (GMS), Initiative for ASEAN Integration (ASEAN-IAI), Indonesia–Malaysia–Thailand Growth Triangle (IMT-GT), Thailand–Malaysia Joint Development Strategy (JSD)

กลุ่มที่ 2 ประเทศในแอฟริกา ได้แก่ อียิปต์ เซเนกัล มาดากัสการ์ เคนยา ไนจีเรีย ซูดาน บุรุนดี เลโซโท สวาซิแลนด์ โมซัมบิก ตูนิเซีย เอธิโอเปีย แคมเบีย แกมเบีย กานา มาลาวี

กลุ่มที่ 3 ประเทศในลาตินอเมริกาและแคริบเบียน ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา ชิลี เปรู โคลัมเบีย เม็กซิโก คิวบา กัวเตมาลา ฮอนดูรัส ปารากวัย บาร์บาโดส โดมินิกา เอกวาดอร์

กลุ่มที่ 4 ตะวันออกกลาง ได้แก่ จอร์แดน อิหร่าน อิสราเอล รัฐปาเลสไตน์ โอมาน

ต่อไปนี้จะศึกษาจะทำการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่าง 1) ศักยภาพตามสาขาที่ไทยดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาหรือ best practices 2) กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นประเทศ 3) กลุ่มที่สหประชาชาติผลักดันรณรงค์ให้หุ้นส่วนการพัฒนาทุกฝ่ายสนับสนุนให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ภายใต้ SDGs ได้แก่ LDCs LLDCs และ SIDs และ 3) เป้าหมาย SDGs ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพไทยสำหรับการสนับสนุนความร่วมมือแก่ 3 กลุ่ม ภายใต้ SDGs

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs)	สาขาความร่วมมือที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ	กลุ่มประเทศเป้าหมาย
เป้าหมาย 1 ขจัดภาวะยากจนทุกรูปแบบทั่วทุกหนแห่ง (End Poverty in all its forms everywhere)	- การเกษตรและการพัฒนาชนบท - เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา - การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน - สาธารณสุข	LDCs LLDCs SIDs
เป้าหมายที่ 2 ขจัดภาวะหิวโหยอดอยาก โดยสร้างความมั่นคงทางอาหาร พัฒนาโภชนาการ และส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture)	- การเกษตรและการพัฒนาชนบท - ความมั่นคงทางอาหาร - เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา	LDCs LLDCs SIDs
เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้ประชาชนมีชีวิตที่มีสุขภาพดี และส่งเสริมความกินดีอยู่ดีของทุกชีวิตและทุกวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages)	- เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา - สาธารณสุข	LDCs LLDCs SIDs
เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้มีการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง และเสริมสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีพ (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all)	- เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา - การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน - การศึกษารวมทั้งอาชีวศึกษา/การฝึกพัฒนาอาชีพ	LDCs LLDCs
เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ และส่งเสริมการพัฒนาสตรีและเยาวสตรี (Achieve gender equality and empower all women and girls)	- สาขาในกลุ่มอื่นๆ (ด้านการพัฒนาสตรี และสาขาที่เกี่ยวข้อง)	LDCs
เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันให้ประชาชนทุกคนได้มีการเข้าถึงน้ำสะอาด และมีการจัดการอย่างยั่งยืน (Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all)	- สาขาในกลุ่มอื่นๆ (การจัดการน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้)	LDCs LLDCs
เป้าหมายที่ 7 ส่งเสริมให้มีโอกาสในการเข้าถึงพลังงานทันสมัยและยั่งยืน (Ensure access to	- การพลังงานงานทดแทน	LDCs LLDCs

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs)	สาขาความร่วมมือที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ	กลุ่มประเทศเป้าหมาย
affordable, reliable, sustainable and modern energy for all)		
เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างทั่วถึงและยั่งยืน และมีการจ้างงานอย่างเต็มที่และเหมาะสม (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all)	- เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา - การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน - การศึกษารวมทั้งอาชีวศึกษา/การฝึกพัฒนาอาชีพ	LDCs
เป้าหมายที่ 9 การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมการอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและสนับสนุนนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation)	*-การสร้างพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (อาจดำเนินการภายใต้การให้คามช่วยเหลือในรูปเงินกู้เงินผ่อนปรน (ODA laons) ที่ดำเนินการโดย สพพ. กระทรวงการคลัง	-LDCs
เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในแต่ละประเทศและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries)	- การเกษตรและการพัฒนาชนบท - เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาการ - พัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน	LDCs LLDCs SIDs
เป้าหมายที่ 11 สร้างเมืองและที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและมีความยั่งยืน Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable)	- การท่องเที่ยว - สาขาในกลุ่มอื่นๆ (การเคหะ/การสร้างที่อยู่อาศัยราคาถูก)	LDCs LLDCs
เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีการบริโภคและรูปแบบการผลิตอย่างยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns)	- เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา - การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน - ความมั่นคงทางอาหาร	LDCs LLDCs SIDs
เป้าหมายที่ 13 สร้างมาตรการเร่งด่วนในการต่อสู้กับภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดจากภาวะ (Take urgent action to combat climate change and its impacts)	- สาขาในกลุ่มอื่นๆ (การจัดการเพื่อแก้ไขและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการจัดการภัยพิบัติ	LDCs LLDCs SIDs
เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล ทรัพยากรทางทะเล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Conserve and	- ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม - สาขาในกลุ่มอื่นๆ (การจัดการเพื่อ	LDCs SIDs

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs)	สาขาความร่วมมือที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ	กลุ่มประเทศเป้าหมาย
sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development)	แก้ไขและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	
เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง ป่าบก และส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากระบบนิเวศน์ การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ป้องกันการทำลายดินและความสูญเสียทางชีวภาพ (Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss)	– ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม	LDCs LLDCs
เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมให้เกิดสังคมสงบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสตรวจสอบได้ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels)	– สาขาในกลุ่มอื่นๆ (ธรรมาภิบาล) – เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา	LDCs
เป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างการดำเนินงานที่มุ่งเน้นสู่การเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศและระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development)	* สาขาการพัฒนาต่างๆ ในรูปของความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ภายใต้การดำเนินงาน SSC โดยวิเคราะห์จากความเชี่ยวชาญ/ศักยภาพของ ไทย และความต้องการของประเทศผู้รับ	LDCs LLDCs SIDs

3.2.3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพความร่วมมือทางวิชาการตามเป้าหมาย SDGs

การศึกษาพบ ผลการวิเคราะห์ศักยภาพสาขาความร่วมมือทางวิชาการ ตามเป้าหมาย SDGs 17 เป้าหมาย โดยจัดกลุ่มประเทศผู้รับความร่วมมือตามต้องการสหประชาชาติมีวิสัยทัศน์สนับสนุนว่า ทั้งสามกลุ่มมีความสำคัญ ซึ่งหากไทยสนับสนุนให้ความร่วมมือทางวิชาการจะนำไปสู่การเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป สรุปได้ดังนี้

- 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) สามารถดำเนินการได้ ภายใต้ทั้ง 17 เป้าหมาย โดยมีหนึ่งเป้าหมายที่น่าจะดำเนินการในรูปเงินกู้ ODA loans
- 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล (LLDCs) สามารถดำเนินการได้ ภายใต้ 12 เป้าหมาย
- 3) รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก (SIDS) สามารถดำเนินการได้ ภายใต้ 8 เป้าหมาย
- 4) สาขาที่ไทยมีศักยภาพที่สำคัญที่สุดสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs มากที่สุด เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา 2) การเกษตรและการพัฒนาชนบท 3) ความมั่นคงทางอาหาร 4) การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน

3.2.3.1 ผลการศึกษาต่อสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาแสดงว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ศักยภาพของไทยในสาขาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเกษตร (รวมถึงเกษตรเพื่อความมั่นคงทางอาหาร) การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน สาธารณสุข การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการพลังงาน และการศึกษา ในสาขาวิชาต่างๆ ควรนำไปดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ให้แก่ประเทศเป้าหมายที่ต้องการสหประชาชาติเน้นว่าเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุ SDGs โดยแบ่งเป็นกลุ่มประเทศ จัดลำดับความสำคัญตามลำดับ ดังนี้ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก

3.2.3.2 การนำผลการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

ผลจากการศึกษา สามารถนำมาเป็นข้อเสนอทางเลือกในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาว่า การกำหนดประเทศเป้าหมายสำหรับการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการอาจพิจารณาดำเนินงานให้แก่ประเทศเป้าหมายที่ต้องการสหประชาชาติสนับสนุน ได้แก่ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก

อย่างไรก็ตาม ประเทศเป้าหมายที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้กำหนดขึ้นและใช้ดำเนินงานที่ผ่านมาและปัจจุบัน มีประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นประเทศพัฒนาน้อยที่สุดเป็นหลักอยู่แล้ว อาทิ ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ และมีบางประเทศที่สำคัญที่เป็นประเทศไร้ทางออกสู่ทะเลอยู่แล้ว อาทิ ลาว ภูฏาน เนปาล มองโกเลีย รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศหมู่เกาะแปซิฟิกด้วย ดังนั้น การจัดลำดับความสำคัญประเทศเป้าหมายใหม่ ซึ่งก็จะครอบคลุมประเทศเป้าหมายที่สำคัญเช่นเดิม แต่หากนำมาแบ่งกลุ่มใหม่ตามประเด็นท้าทายในบริบทที่ต้องการสหประชาชาติสนับสนุนภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็อาจทำให้การเจรจาความร่วมมือกับ คู่ร่วมมือมีความหนักแน่นและชัดเจนว่าสอดคล้องกับประเด็นและมีเป้าหมายด้านการพัฒนา ซึ่งจะมองเห็นภาพชัดเจนว่า สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs อย่างไรบ้าง ดังตารางข้างต้น

อนึ่ง สำหรับแอฟริกา ซึ่งองค์การสหประชาชาติสนับสนุนให้มีการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศไปช่วยพัฒนาด้วยเช่นกันนั้น กรมความร่วมมือระหว่างประเทศกำหนดไว้ว่าเป็นประเทศเป้าหมายของไทยตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาฯ อยู่แล้ว และในขณะเดียวกันเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประเด็นท้าทายในทัศนะขององค์การสหประชาชาติที่สนับสนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย ไทยจึงควรคงยึดเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่จะดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาไว้เช่นเดิมได้ด้วย นอกเหนือจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ที่การศึกษานี้เสนอ

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาความสอดคล้องของศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยและเป้าหมายการพัฒนา ดำเนินการโดยการประเมิน 1) ผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาของไทยกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ที่ผ่านมาจนถึงปี ค.ศ. 2015 และ 2) การวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของศักยภาพความร่วมมือทางวิชาการตามสาขาที่นำมาใช้ดำเนินงานความร่วมมือ ซึ่งเป็นส่วนหลักของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย เพื่อจะจัดทำเป็นข้อเสนอ สำหรับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศและหน่วยงานไทยที่เกี่ยวข้อง สำหรับนำไปพิจารณายึดใช้ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาต่อไปอย่างสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา พบผลลัพธ์ ดังนี้

4.1.1 ที่ผ่านมายังไม่ได้มีการประเมินระดับการบรรลุ MDGs ของศักยภาพความร่วมมือทางวิชาการ/ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดยตรง อย่างไรก็ตาม องค์การสหประชาชาติได้ทำการประเมินการดำเนินงานด้านการพัฒนาของไทยว่า บรรลุ MDGs อย่างใดบ้าง พบว่า การดำเนินงานด้านการพัฒนาของหน่วยงานไทยบรรลุเป้าหมาย MDGs ทั้งหมด โดยเป้าหมายที่ 7: Ensure Environmental Sustainability และเป้าหมายที่ 8: Develop a Global Partnership for Development บรรลุผลสำเร็จในระดับพื้นฐานที่มีศักยภาพที่จะดำเนินงานต่อไป และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย SDGs ได้ต่อไป ดังนั้น MDGs จึงมีภารกิจที่จะต้องสานต่อให้สำเร็จ ตามเป้าหมาย MDGs ที่ตั้งไว้ว่า "ไม่ต้องทิ้งผู้ใดให้ล้าหลัง (Leave no one behind) "

การประเมินศักยภาพของการดำเนินงานด้านการพัฒนาและ MDGs สรุปได้ว่า มีประเด็นการพัฒนาที่สำคัญที่ไทยมีศักยภาพที่จะดำเนินต่อ เพื่อสานต่อภารกิจ MDGs ให้เสร็จสิ้น และเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป ดังนี้

1) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนากับส่วนต่างๆ ของโลก (Global Partnership for Development) (MDG เป้าหมายที่ 8)

2) ประเด็นด้านการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Ensure Environmental Sustainability) (MDG เป้าหมาย 7)

นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ไทยจะต้องแก้ไขโดยมีนักวิชาการและนักพัฒนาหลายท่านมีความเห็นว่า แม้ไทยจะบรรลุเป้าหมายในระดับพื้นฐานแต่ยังมีปัญหาสำคัญ คือ ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทย ที่จะต้องแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ SDGs ได้กำหนดเป้าหมายที่ 10 ในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในแต่ละประเทศและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries)

4.1.2 การวิเคราะห์การประเมินศักยภาพความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในรูปความร่วมมือทางวิชาการ และความสอดคล้องกับเป้าหมาย MDGs พบว่า ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในสาขาสำคัญที่ไทยมีศักยภาพ ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนา การเกษตร รวมถึงความมั่นคงทางอาหาร การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน สาธารณสุข การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการพลังงาน และการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ และหากนำไปดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้แก่ประเทศเป้าหมาย ตามที่องค์การสหประชาชาติเน้นให้หุ้นส่วนการพัฒนาต่างๆ ดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การบรรลุ SDGs ต่อไป จัดลำดับความสำคัญดังนี้ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก ซึ่งผลการศึกษาตรงกับสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้

4.1.3 สาขาศักยภาพของไทยที่จะนำมาดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปความร่วมมือทางวิชาการ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา SDGs ได้เกือบครบทั้งหมด 17 เป้าหมาย กล่าวคือ ได้ 16 เป้าหมาย ยกเว้นเป้าหมาย 9: การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมการอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและสนับสนุนนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation) ซึ่งในการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการของ สพร. มีงบประมาณจำกัด (งบสำหรับการให้ความร่วมมือทางวิชาการของ สพร. ปีงบประมาณ 2558 มีจำนวน 555 ล้านบาท ดังนั้น การให้ความร่วมมือด้านการสร้างโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและนวัตกรรมซึ่งจะใช้งบประมาณสูง อาจนำไปพิจารณาสนับสนุนในรูปของเงินกู้ ODA loans โดย สพพ.กระทรวงการคลัง หรืออาจสนับสนุนโดยภาคเอกชนไทย

4.2 ความสอดคล้องของผลการศึกษากับกรอบแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา

ตามทฤษฎีการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นในบทที่ 2 วิเคราะห์ได้ว่าผลการศึกษานับสนับสนุนแนวคิดทฤษฎีดังนี้

4.2.1 แนวคิดความร่วมมือแบบใต้-ใต้ (South-South Cooperation-SSC)

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นแนวทางการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ที่หากนำมาพิจารณาดำเนินงานในแนวทางตามวิสัยทัศน์ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นผู้นำในประชาคมระหว่างประเทศ ก็จะเป็นการชูปบาทและชื่อเสียงของไทยในการร่วมงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และสนับสนุนแนวคิด SSC และ Global Partnership for Development ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ 8 ของ MDGs และเป้าหมายที่ 17 ของ SDGs (Global Partnership for Sustainable Development)

4.2.2 ทฤษฎี Modernisation

การศึกษาแสดงผลว่า สนับสนุนทฤษฎี Modernisation โดยการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยที่ยึดการแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ความเชี่ยวชาญของไทย ที่ได้ดำเนินงานเรียกว่าประสบผลสำเร็จหรือ best practices ของไทย ไปช่วยพัฒนาประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นคู่ร่วมมือต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการศึกษาแสดงว่า ไทยควรมุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) เป็นลำดับแรก ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็เป็นประเทศเป้าหมายหลักของไทย

อยู่แล้ว แต่ได้จัดกลุ่มเรียกชื่อไว้อย่างอื่น อาทิ ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศในเอเชียอื่นๆ ซึ่งหากนำมาจัดกลุ่มเรียกให้สอดคล้องกับทัศนะขององค์การสหประชาชาติก็อาจจะทำให้การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ก้าวขึ้นสู่ระดับความเป็นมืออาชีพนมากขึ้น

นอกจากนี้ หากมองในทัศนะของทฤษฎี Stages of Growth ของ Rostow ก็จะสามารถสอดคล้องตามทฤษฎี โดยประเทศไทยก็มองได้ว่าเจริญเติบโตตามขั้นการพัฒนาของ Rostow ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มที่ไทยเป็นผู้รับความช่วยเหลือ (Receipient) และพัฒนาก้าวหน้าในระดับที่ได้รับการเรียกว่า graduated จากการเป็นประเทศผู้รับได้แล้ว และไทยก็พัฒนาต่อเนื่องไปถึงขั้นสูงขึ้น กล่าวคือ อยู่ในขั้น Drive to Maturity และ High Mass Consumption ซึ่งขั้นต่อไปไทยควรเน้นการพัฒนาในระดับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ได้แก่ นวัตกรรม การบริการ/โลจิสติกส์ ไตรคมนาคม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจระบบดิจิทัล ซึ่งไทยจะต้องร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศ และแบ่งปันความรู้/ศักยภาพแก่ประเทศคู่ร่วมมือต่างๆ ต่อไป ในขณะที่เดียวกันไทยจะต้องพัฒนาค้นหาแนวทางที่จะพัฒนาจนหลุดพ้นก้าวข้ามกับดักการเป็นประเทศรายได้ระดับกลางต่อไป (รายได้ระดับสูงเริ่มต้นที่อัตรา 11,906 เหรียญสหรัฐฯ) ซึ่งการที่จะพัฒนาหลุดจากกับดักไทยจะต้องศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางซึ่งมีเงื่อนไขที่สำคัญ เช่น การระดมใช้ทรัพยากรภายในประเทศที่เหมาะสม การวางนโยบายสาธารณะที่เหมาะสม การค้นคิดและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้ที่ประเทศมีอยู่อย่างเหมาะสม

4.2.3 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable-SD) SD มีความหมายกว้างกว่าการพัฒนาตาม Modernisation Theory โดยรวมไปถึงการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มิใช่โดยใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัยเพียงเท่านั้น แต่อาจพิจารณาไปถึงการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้ที่ประเทศค้นคิดได้หรือดำเนินงานที่เป็นเลิศเข้ามาร่วมในการพัฒนา เพื่อที่จะให้มีคงอยู่ซึ่งทรัพยากรที่จะให้ชนรุ่นหลังได้ใช้ในการพัฒนาในอนาคตต่อไป ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ตามวิสัยทัศน์ขององค์การสหประชาชาติที่สนับสนุน Global Partnership ไทยสามารถสนับสนุนโดยการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยหากหยิบยกศักยภาพหรือ best practices จากภูมิปัญญาความรู้ท้องถิ่นของไทยมาใช้ก็จะเป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ความรู้ที่ไทยมีศักยภาพจากภูมิปัญญาของไทยเอง อาทิ การพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรและการพัฒนาชนบท และการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศในฐานะหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบควรกำหนดยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดยเน้นให้ความร่วมมือแก่ประเทศเป้าหมายตามที่องค์การสหประชาชาติสนับสนุน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1) ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด 2) ประเทศที่ไร้ทางออกสู่ทะเล และ 3) ประเทศ/รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในเชิงรุกมากขึ้น สำหรับช่วง 10 ปีข้างหน้าต่อไปนี้ เพื่อให้ประชาคมระหว่างประเทศได้มองเห็นว่าไทยมีบทบาทในการดำเนินงานความร่วมมือที่มุ่งเน้นไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างชัดเจน และบริหาร ODA อย่างมีประสิทธิภาพยึดแนวทางการพัฒนา

อนึ่ง สำหรับภูมิภาคแอฟริกาซึ่งเป็นประเทศเป้าหมายของไทยตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศอยู่แล้ว และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นวิสัยทัศน์ขององค์การสหประชาชาติสนับสนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย ควรยังคงยึดเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่จะดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาไว้ด้วย นอกเหนือจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม

2) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กระทรวงการต่างประเทศควรกำหนดยุทธศาสตร์การต่างประเทศโดยมีความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเป็น soft diplomacy และควรกำหนดให้มีการบูรณาการงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และงานของกรมองค์การระหว่างประเทศ และของกรมภูมิภาคต่างๆ ให้ดำเนินงานความร่วมมือการพัฒนาที่สอดคล้องประสานกัน (Harmonisation) เป็นหนึ่งเดียวกัน ภายใต้ยุทธศาสตร์ฯ ที่กำหนดขึ้น รวมทั้งกรมองค์การระหว่างประเทศจะได้นำ soft diplomacy ดังกล่าวที่เป็นหนึ่งเดียวกันและคงเส้นคงวาไปประชุม/เจรจากับประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อแสดงบทบาทของไทยให้ประชาคมได้เห็นความชัดเจนและความมุ่งมั่นของงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยที่จะดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และนำไปสู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของประเทศ "การสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน"

3) ควรกำหนดนโยบายด้านงบประมาณอย่างเหมาะสม กล่าวคือ ควรมีการหาวิธีการเสนอให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสำหรับดำเนินงานความร่วมมือเพื่อพัฒนามากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อให้เพียงพอสำหรับที่การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและยุทธศาสตร์ฯ กระทรวงการต่างประเทศที่การศึกษานี้เสนอให้จัดทำข้างต้น เพื่อให้ดำเนินงานความร่วมมือฯ ได้สอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และหาวิธีการผลักดันให้รัฐบาลพิจารณาจัดสรรงบประมาณไว้ที่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแบบให้เปล่า (Grants) รวมทั้งควรเสนอให้มีการบูรณาการงบประมาณรวมศูนย์ที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ เนื่องจากที่ผ่านมา งบประมาณสำหรับดำเนินงานความร่วมมือฯ ของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ปีละประมาณ 500 ล้านบาท ยังไม่เพียงพอที่จะดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพ โดยที่มีหน่วยงานอื่นทั้งต่างกระทรวง และในกระทรวงการต่างประเทศได้รับจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินงานความร่วมมือฯ โดยตรงเอง ทั้งในรูปความช่วยเหลือให้เปล่าและเงินกู้เป็นจำนวนมากถึงประมาณปีละสองพันล้านบาท (สุชาติา ไทยบรรเทา, 2558) ผู้ศึกษามีความเห็นเห็นว่า รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณรวมศูนย์ไว้ที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งเป็นหน่วยงานเจ้าภาพที่บริหาร ODA มากขึ้น เพื่อให้ไทยได้พัฒนาสถานะการเป็นผู้ให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (ODA provider) อย่างเต็มที่มากขึ้น เพื่อพัฒนาระดับฐานะการเป็นผู้ให้ (Donors) โดยที่ OECD กำหนดว่า ODA จะต้องประกอบด้วยมูลค่าความช่วยเหลือแบบให้เปล่าไม่น้อยกว่า 25 % ของความช่วยเหลือทั้งหมด และแหล่งผู้ให้จะต้องให้ ODA มูลค่าไม่น้อยกว่า 0.7 % ของรายได้ประชาชาติ (Gross National Products-GNI) (OECD 2015) ทั้งนี้ ปัจจุบันมูลค่าความช่วยเหลือ/ความร่วมมือทางวิชาการของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศจำนวน 555 ล้านบาทยังเป็นเปอร์เซ็นต์ที่ห่างจาก 25 % และ 0.7 % ของ GNI อยู่มาก แต่ปัจจุบันได้มีการนำงบประมาณจากหน่วยงานอื่นไว้ด้วย จึงทำให้มูลค่าพอที่ไทยจะเป็น

ผู้ให้ (ODA provider) ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การนับงบประมาณความร่วมมือถูกต้องแม่นยำมากขึ้น ควรมีการบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ และรวมศูนย์ไว้ที่หน่วยงานเจ้าภาพ

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

1) ในการเจรจากับแหล่งความร่วมมือและคู่ร่วมมือ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ควรจัดทำศักยภาพ/สาขาความร่วมมือทางวิชาการของไทย โดยชี้ให้เห็นว่าศักยภาพสาขาใดสอดคล้องกับเป้าหมายใดของ SDGs บ้าง โดยแจกแจงตามรายเป้าหมาย จะมีประโยชน์ที่ทำให้แหล่งความร่วมมือและประเทศคู่ร่วมมือต่างๆ มอง การดำเนินงานความร่วมมือของไทยอย่างเป็นมืออาชีพ

2) ควรเน้นให้ความร่วมมือทางวิชาการในสาขาที่ไทยมีผลงานเป็นเลิศ ได้แก่ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเกษตรและการพัฒนาชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน เนื่องจากเป็นสาขาที่ไทยมีจุดเด่น สร้างจากภูมิปัญญาของไทย ซึ่งจะตรงกับหลักการพัฒนายั่งยืน ทั้งนี้ ตามยุทธศาสตร์แห่งชาติ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลไทยให้เผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการพัฒนา ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการให้แก่ต่างประเทศที่เป็นคู่ร่วมมือ

อนึ่ง ในเชิงเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การเกษตรไทยไม่พัฒนาก้าวหน้า เนื่องจากเป็นการเกษตรรายย่อย เกษตรกรไม่มีที่ดินขนาดใหญ่เพียงพอที่จะทำการเกษตรให้ได้ผลกำไร ตามหลัก economy of scale และทำให้เกษตรกรไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น อาจจะหาทางออกโดยการเพิ่มผลผลิต ได้แก่ ศักยภาพของไทยอยู่ที่การใช้ภูมิปัญญาของไทยมาใช้ในการทำการเกษตรและประกอบกิจการ อาทิ การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเกษตรและการพัฒนาชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงชุมชน (เช่น OTOP) ศักยภาพของไทยเหล่านี้ควรนำมาถ่ายทอดให้ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน

3) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศควรบริหารงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงานตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ศึกษานี้เสนอให้กำหนดขึ้น และกำหนดรูปแบบความร่วมมือที่สอดคล้องกับความสามารถด้านงบประมาณ อาทิ ประเทศเป้าหมายประเภทประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) และประเทศไร้ทางออกสู่ทะเล (LLDCs) ที่ยังไม่ไกลดำเนินการในรูปโครงการ หรือสนับสนุนในรูปทุนศึกษา/ฝึกอบรม ส่วนประเทศเป้าหมายที่มีข้อจำกัดมากกว่าควรจัดรูปแบบความร่วมมือให้เหมาะสม เช่น รัฐหมู่เกาะขนาดเล็ก (SIDs) ซึ่งมีจำนวนมาก และอยู่ห่างไกล เพื่อไม่เป็นการหว้งงบประมาณแบบเบี้ยหัวแตก ควรให้ความร่วมมือในรูปการให้ทุนฝึกอบรมแบบกลุ่ม (Group training) ซึ่งมีผู้เข้ารับการอบรมมาจากหลายประเทศในหนึ่งหลักสูตร

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

กองกิจการเพื่อการพัฒนา. วาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 และการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบสหประชาชาติ. กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2558.

พิรุณ ลายสมิต. พหุสูตรการทูตไทย: แลหน้า. วารสารสาธิต 68, 2 (2554–2557).

ส่วนบริหารงบประมาณ. ภาพรวมงบประมาณรายจ่ายของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ปีงบประมาณ 2558. กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2558.

ส่วนวางแผนและติดตามแผนการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ. “บทที่ 5 ประเทศและพื้นที่เป้าหมายความร่วมมือของไทย.” ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย 2550–2554. สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2550.

ส่วนวางแผนและติดตามแผนการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ. ร่างแผนยุทธศาสตร์ การบูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของประเทศไทย. กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2558.

สุชาติ ไทยบรรเทา. การทูตเพื่อการพัฒนา. การบรรยายในหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2558 ณ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.

อรรถวิ ศรีภิรมย์. ประเด็นที่ไทยควรผลักดันในการจัดทำวาระการพัฒนาของสหประชาชาติภายหลังปี ค.ศ. 2015. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 5. กระทรวงการต่างประเทศ, 2556.

ภาษาอังกฤษ

Biz/ed Virtual Developing Country. Rostow's Model [Online]. January 1, 2001.

Available from: <http://www.bized.co.uk/virtual/dc/copper/theory/th9.htm>.

Brundtland Commission. Report of the World Commission on Environment and Development. United Nations, 1987.

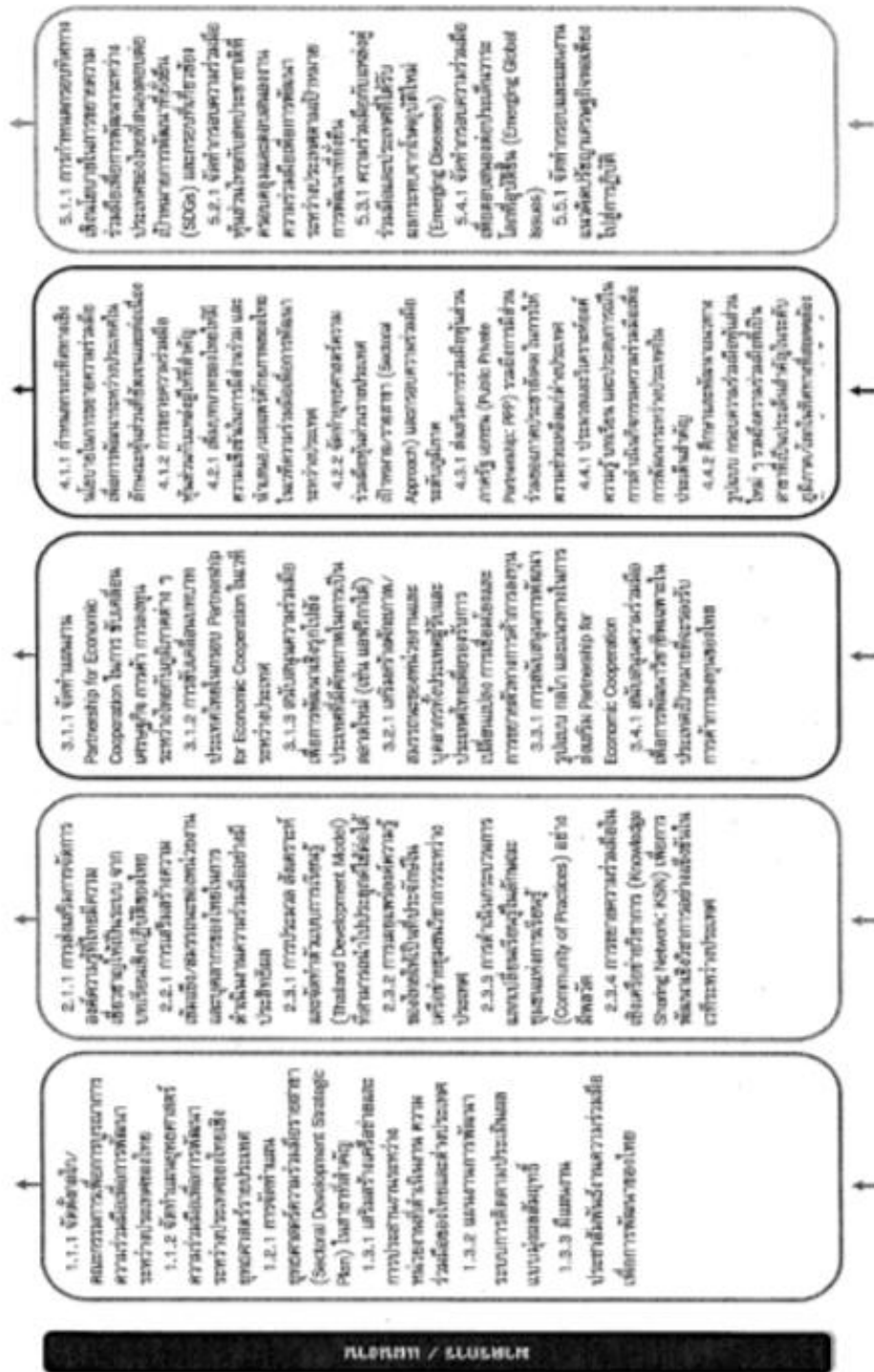
Dhungel, B. South–South Cooperation. Germany: Noderstedt, 2011.

Escobar, A. Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World. Princeton Princeton University Press, 1995.

Hasan, A. ESCAP Challenging: Confronting Rising inequalities in Asia and the Pacific. การบรรยายในหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2558.

- Infochange. Defining development [Online]. 2015. Available from:
<http://www.infochangeindia.org>.
- Mallick, B. O. Social Change and Development School of Social Science. Faculty of Education and Arts, University of Newcastle, Newcastle, 2005.
- Muratari, S. Nature of Japan's Official Development Assistance: Japan's Bilateral ODA. Indiana State University, Department of Political Science, 2007.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Definition of ODA [Online]. 1969. Available from: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm#difinition>.
- Rostow, W. Politics and the Stages of Growth. New York: Cambridge University Press, 1971.
- Sachs, W. The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power. London: Zed Books, 1992.
- TICA. TICA Highlights Thailand International Development Cooperation Agency. Bangkok, 2013.
- UNDP. A. New Sustainable Development Agenda [Online]. 2015. Available from:
<http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview.html>.
- UNDP. Millennium Development Goals in Thailand [Online]. 2015. Available from:
<http://www.th.undp.org/content/thailand/en/home/mdgoverview/overview/mdg>.
- United Nations. Sustainable Development Goals [Online]. 2015. Available from:
<https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainabledevelopmentgoals>.
- _____. United Nations Millennium Development Goals. [Online]. 2015. Available from: [http:// Millennium Development Goals.un.org](http://MillenniumDevelopmentGoals.un.org).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ข
สรุปภาพรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

สรุปภาพรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558
สำหรับงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจังหวัดพะเยา

แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	งบบุคลากร	งบดำเนินงาน	งบลงทุน	งบวัสดุครุภัณฑ์	งบรายจ่ายอื่น	รวม
แผนงาน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและรักษาสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	51,211,500	14,040,800	245,200	555,588,000	57,500,000	678,494,500
ผลผลิตที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดพะเยากับประเทศต่าง ๆ ในกรอบภูมิภาค	51,211,500	14,002,100	245,200	540,588,000	57,500,000	664,146,800
กิจกรรมที่ 2 การให้ความช่วยเหลือแก่ชนกลุ่มเปราะบางและกลุ่มคนด้อยโอกาส	51,211,500	14,002,100	245,200	125,588,000	42,500,000	234,146,800
กิจกรรมที่ 3 การส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน	-	-	-	415,000,000	15,000,000	430,000,000
ผลผลิตที่ 2 ความร่วมมือระหว่างจังหวัดพะเยากับภาคเอกชน	-	-	-	15,000,000	-	15,000,000
กิจกรรมที่ 1 เสริมสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนระหว่างจังหวัดในมิติต่าง ๆ	-	-	-	15,000,000	-	15,000,000
ผลผลิตที่ 3 บริการด้านการต่างประเทศ	-	347,700	-	-	-	347,700
กิจกรรมที่ 3 การพัฒนาบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	-	347,700	-	-	-	347,700
รวมทั้งสิ้น	51,211,500	14,040,800	245,200	555,588,000	57,500,000	678,494,500

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางสมส่วน ฮาว

ประวัติการศึกษา

- รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- Postgraduated Diploma in Development Studies
Massey University, New Zealand
- Graduated Diploma in Development Studies
The Flinders University of South Australia, Australia
- Master's Degree in International Development
The Flinders University of South Australia, Australia

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2531-2542

เจ้าหน้าที่วิเทศสหการ 3-5 กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรีน

พ.ศ. 2542

เจ้าหน้าที่วิเทศสหการ 6 กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรีน

พ.ศ. 2447-2557

เจ้าหน้าที่วิเทศสหการ 7 กรมวิเทศสหการ

กระทรวงการต่างประเทศ

นักวิเทศสหการชำนาญการ สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

ระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน

นักวิเทศสหการชำนาญการพิเศษ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศ

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิเทศสหการชำนาญการพิเศษ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศ